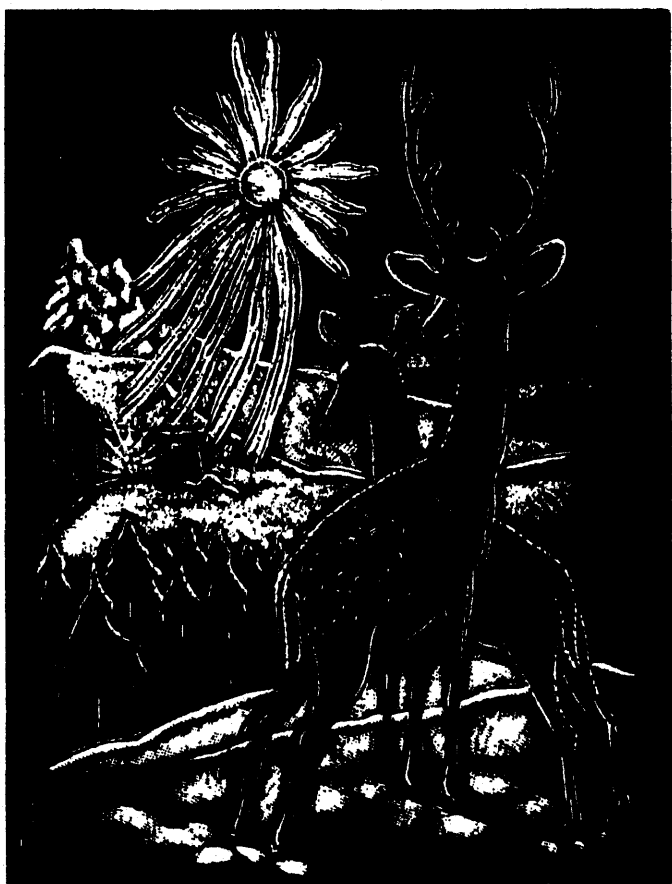

TEATER

Nr. 9 — DETSEMBER 1939

KREDIIT PANK

ASUTATUD 1907. AASTAL

*

PEAPANK

TALLINN, SUUR-KARJA TÄNAV 20

*

OSAKONNAD

HAAPSALU, HIIU-KÄRDLA, NARVA, PET-
SERI, PÄRNU, TÜRI, VILJANDI, VÖRU

EESTIMAA ÕLIKONSORTSIUM SILLAMÄE

Kontor: Tallinn, V.-Karja 1. Telefon 465-07

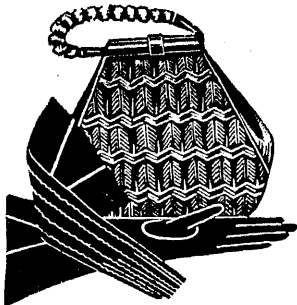
Esimene bensinitehas Eestis

Kodumaa bensiin

BALTOLIN

Kütteõli • Immutusõli • Bituumen • Mootorpetrooleum

ESTLÄNSKA OLJESKIFFERKONSORTIET

Suures valikus mood-
said
käekotte,
portfelle ja
reisikohvreid

„Asart“ Viru t. 5

A. Sarnit, Väike-Karja 1, äri 7, Tallinn

TALLINNAS
V. KARJA 1. ÄRI 7.
A. SARNIT

SUUR VALIK

*Ungari vein teeb hea tuju,
Saadab aegsalt rõõmsalt koju!*

Mugavaim külastuskoht on

VEINIKELDER
„HUNGARIA“
TALLINN, VIRU 13

Moodsaid

villaseid ja

siidkleidiriideid

soovitab kõrges kvaliteedis

O/U. „**KUDUR**“

Tallinn, Veerenni tän. 29

O/U. RIETURITE ÜHISKAUBAMAJA
„**RUK**“

Tallinn, Suur-Karja 19 • Tartu, Aleksandri 5
Telefon 455-77 Telefon 16-20

Soovitab talihooajaks uudiseid kodumaa ja
inglise vabrikulist kostüümi-, ülikonna- ja mantli-
riideiks

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

IKKA
ja
ALATI

OLLED:
SANGAR KANGE
TÖMMU
Ekstra ERIPRUUL
MAHLAJOOGID
SIDRUNHAPPEJOOGID
MÜDU

**S
A
K
U**

ERA

Tallinna Eesti Majandusühisus

Tallinn,
Estonia puistee 21
Telefon 458-80, 458-81

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

Maitsväima ja käe-
päraseima eine või-
maldavad serveerida

Estor

singid,
vorstid,
konservid

Müügil
„Lihatsentraalides“

*Tujuloovad
pühadekaaslased*

ETK Külaliste- ja Jõukohvid
ETK maitsvad veinid ja
naudingsuitsud Ahto, Viking,
Pallas

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

Tallinna Majaomanikkude Pank

Vabadusväljaku ja Harju tänava nurgal

Kodune keskjaam 478-50

Juhatuse telefon 443-67

Uues varakambris **teraslaekad (seifid)**
mitmesuguses suuruses

Välisraha, hoiusummad ja laenud

Avatud äripäevadel kl. 9 — 2, laupäeviti kl. 1-ni

○/□. TILGA & KO

TALLINN, HARJU 23 • TEL. 467-98, 482-83

ELEKTRIOSAKOND:

Valgustusarmatuurid, laualambid
kunstnik P. Aren'i kavandite järgi

MAJAPIDAMISES:

Elektrikeeduplaadid, -pliidid,
-praeahjud, -külmutuskapid,
-kõogimootorid jne.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

K. K/U „TÕOKOOL“

Tallinn, Pärnu maantee 28. Telefon 462-56

Nõukogude Liidu kirjanduse keskladu Eestis

Suur valik raamatuid kõikidelt aladelt ja uusimaid noote

Tellimiste vastuvõtmine Nõukogude Liidus ilmuvatele ajalehtedele ja ajakirjadele

Tähelepanu väärivad:

Библиография музыкальной литературы . . .	4	3.60
Библиография изобразит. искусств	4	6.40
Искусство	6	32.00
Искусство и жизнь „Рабочий театр“	12	16.00
Искусство кино	12	24.00
Кино-газета	60	12.00
Советская музыка	12	20.00
Советский кино-экран	12	12.00
Советское искусство	72	14.00
Творчество	12	20.00
Театр	12	36.00

Uudisteos: Гуревич,

История русского театрального бытия т. I 8.00

Külastades meie ladu võite tutvuda SSSR-i uuema kirjandusega ja ajakirjade proovinumbritega

DEUTSCHE EDELSTAHLWERKE
AKTIENGESELLSCHAFT KREFELD

MARATHON VÄÄRISTERASED

Kiirliõiketerased

Tööriistaterased

Konstruksiooniterased

Masinatorased

Hõbeterased

Roostevabad terased

Happekindlad terased

Kivipuuriterased

Kõvametall Titanit

ESINDUS JA PEALADU EESTIS

Eveka KAUBANDUSE A/S.

Kontor: Tallinn, Tatari 28, tel. 479-76, 480-22, 473-82.

Terase ladu: Tallinn, Tartu mnt. 12, tel. 306-57.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

Ehitustarbed & -materjalid

o/o. „UUS MAJA“

TALLINN, ESTONIA PST. 25, TEL. 461-39

Elegantne daam kannab

„Simplex“

”

findaid!

A.-S. „KINDAVABRIK SIMPLEX“

TALLINN, Kungla tään. 41, telefon 448-19

KEILA

VILLAKETRAMIS- & -KUDUMISTÖÖSTUS

Tallinn, Tööstuse 47 Telef. 461-01 ja 438-35

Valmistab tuntud headuses
**meesterahva palitu- ja üli-
konnariideid ning naiste-
rahva mantliriideid**

Moodne tööstuse sisseseade, kõrgekvali-
teediline tooresmaterjal ning vilunud töö-
jõud kindlustavad Keila riide headuse

Perenaised!

Tarvitades

LODIX

kõngakreemi

SIDOL

metalli- ja aknapuhastusvahendit

SIGELLA

poonimisvaha

SIRAX

küürimispulbrit

hoiate kokku aega

A.-S. SYDOL COMPANY, TALLINN

TÖÖSTUSE 49, TELEFON 441-00

Kohtvik „Harju“

Vabadusväljak 7 Telefon 414-00

Tallinna mugavaim kohtvik

Muusika iga päev kella 18–23

Samas oma kondiitri-
tööstus ja -äri

Äri telefon 414-01

Varas jätab varna seina,
tuli ei jäta sedagi!

Tulekahju kurbade tagajärgede eest
kaitseb Teid

„EEKS-MAJA“

tulekindlustuse poliis

Rõõmsaid pühi

ja õnnelikku

uut aastat

teatritegelastele ja -külastajatele

soovib

R. Klausson

Kompveki-, šokolaadi- ja biskviiditehas

PLEKITOOSTUS

& LITOGRAAFIA

G. ja A. LINHOLM

TALLINN, V.-KALAMAJA 32

TELEFON 439-93

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

Suurim valik riidekaupadest

K/M. Tallinna Tekstiil

Tallinn, Pärnu mnt. 8, tel. 446-34

F. BRASCHINSKY & POJAD

Soovitab suures valikus
igale hooajale vastavat
pudukaupa

Müük suurel ja väikesel arvul

Tallinn,
V.-Karja 12, telef. 436-90

I E. M. Suletööstus o=ü.

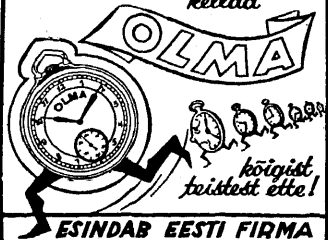
kauplus Vene tän. nr. 1

soovitab suures valikus
soodsail tingimustel:
pleekimata ja valgeid linaseid ja
puuvillaseid

voodilina-
padjapüüri-
käteräti-
laudlina- } riideid

igasuguseid tekiriideid, padja-
kotiriidet „Inleiti“, madratsi- ja
mööbliriideid ning aknaeesriideid
igasuguseid tekke, patju, madrat-
seid, kapokki, jöhvi, mererohtu ja
sulgi suurel ja väikesel arvul

*Kvaliteet ja odavus
on jõud, mis võivad
maailmakuulsad Šveitsi
kellad*

Veenduge, et

OSKAR VIIK'i

kullasepaärnis

on kasulikem ostukoht. Suures
valikus kuld-laulatussõrmuseid.
Parimaid Šveitsi ajanäitajaid
„OLMA“, „ZENITH“, „ETERNA“
jne. Alati saadaval kohased
spordi- ja juubelikingid.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustestega „TEATRIT“

Meüülatsetaat

— parim vahend küünte vabastamiseks lakist

Kunstvaigud

U.-Ü. Keemiatehas

„EESTI DESTILLAAT“

RICHARD ÖVEL ja Ko.

Kompveki- ja
šokolaaditööstus

„ENDLA“

Omanik V. PALIAS

Tallinn, Maakri 28, telefon 313-60

A/S. EESTISIID

Ketramis- ja kudumisvabrik,
seadistatud 1932. aastal

Valmistab kõiksuguseid riideid ja
lõnga

VABRIKU LAOD:

TALLINN, Viru t. 5, tel. 447-87

TALLINN, Viru t. 14, tel. 443-97

TALLINN, Laadaplats 129

TALLINN, Bekkeri as. nr. 5

TARTU, Poe tän. 2, tel. 30 17

NARVA, Peetriplats 1

VILJANDI, Tartu tän. 1, tel. 30

PETSERI, Turuplats 17, tel. 1-19

TÕRVA, Tartu tän. 2

RAKVERE, Tallinna 25, tel. 4-47

NÕMME, Pärnu mnt. 94

KURESSAARE, Lossi t. 3, tel. 1-81

PÄRNU, Laidoneri t. 12, tel. 5-26

Eritellimiste vastuvõtmine
Restide müük

Nahakaubad laos alati suures valikus

Tallanahad „Union“ ja teistest tehastest. Pastla- ja pinsolinahad. Saapa pealis- ja voodrinahad. Sadulsepa- ja kingsepatarbed. Hobuseriistad ja -rihmad

Kala- ja jahimeestele nahast ja kummist saapad

Jalanõud:

Nahast: A/s. Globus-Union
Kummist: kalossid ja botikud „Põhjala“, „Nokia“, „Quadrat“ jne.

Müük tehaste suurmüügihindadega
Müük suurel ja väikesel arvul

NAHA-, JALANÕUDE- JA HOBUSERIISTADEKAUPLUS

NIKOLAI BÖSTROV

Tallinn, Veneturg nr. 1. Tel. 313-13

Teatrisõbrad celistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

A/S. „EXTRAKTOR“

TAIMEVÕI- JA ÕLIVABRIKUD

TALLINN

TELLISKIVI 21

TELEFONID: 435-79 ja 410-14

Kaubamaja

J. H O R M

Tallinn, Pärnu 6

(Urta maja)

Telefon 475-92

*Suurimal jõulurõõmu saavutate,
kinkides endale või perekonna-
liikmele*

- Ulikonna-
- Mantli-
- Kleidi- ja
- Pesuriidet

Suur valik ja mõõdukad hin-
nad tagavad Teie rahulolu!

Kosmeetika

Lõhnaõlide

Värvide

Keemia-ainete

Rohtude ja

Droogide

*soodsaim ostukoht on
suurlaad*

A.-s.

Mey & Landesen

Tallinn, Viru tän. nr. 9

Müük suurel ja väikesel arvul

BETTY BESPROSVANNY & POEG

KOOTUD KAUBA SUURLADU

TALLINN, S.-KARJA 12

TELEFON:

446-74

446-63

301-79

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

M. KLEMMER

Elektromehaanika-tööstus „HELIOS“

Tallinn, Hollandi 26. Telefon 316-90

Moodsad keskkütte- ja soojavee-
varustuse seadmed. „HELIOS“
radiaator-konvektorid

Kaubamaja

Th. Kaarmann

Tallinn, Raekoja 1, Tel. 482-83

✽

*Klaas,
portselan,
majatarbed*

✽

Restoran-öölokaal

„Dancing Paris“

Tallinn,

Müürivahe tän. 2

Kabaree

UUS EESKAVA

M ä n g i b

Joh. Pori

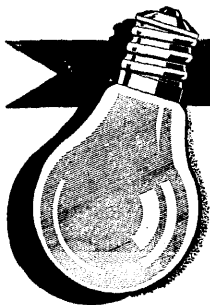
ja tema orkester

Metsaäri

ELMAR TORV

Tallinn, Lauulupeo 26, tel. 304-10

U. Sadama 11, tel. 428-09

TUNGSRAM

Dekaluumen-kokkuhoiulamp

Tarvitab kõige vähem voolu, annab kõige rohkem valgust

Peaesindaja Eestis: **EUG. SACHARIAS**
Kaubanduskontor

TALLINN, PÄRNU 8. TELEF. 467-47

Alati suures valikus ajakohaste hindadega üldtuntud vabrikute saadused:

ehitustarbed, tööriistad, teras- ja rauakaubad

Joh. Krahe

Tallinn, Narva m. 4, tel. 308-93

Moodsaid serviise, roostevabu nuge, kahvleid ja lusikaid ostate soodsalt

Joh. Soõnsein

Tallinn, Estonia teatrimaja nr. 8
Telefon 460-42

AKTSIASELTS

EESTI TURBATÖÖSTUSED

Tallinn, Tatari 1. Tel. 456-62

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehases ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

K.-Ü. MINERAALI

TALLINN, INSENERI 3

TEL. 462-65

Telegrammi-aadr.: Sanko, Tallinn

autoõli ja bensiin

on kõrgeväärtuslikud

ja

hinnalt odavad

10 krooni kuus

suudate kindlasti panka sisse maksa oma lapse arvele. Selle väikese sissemaksuga kogute lapse täisealiseks saamiseni

3500 krooni

suuruse kapitali. On aga Teil võimalik rohkem säästa, siis kasvab ka kapital vastavalt suuremaks. Sellega kindlustate lapse tuleviku ja valmistate rõõmu enesele ja temale

Seepärast: juba täna

astuge lähemasse ühispanka või U. K. Rahvapanka ja avage oma lapse nimele hoiuarve ja makske sinna järjekindlalt iga kuu kindel summa
Hoiuarveid avavad kõik ühis pangad, hoiu- ja laenukassad ja ka

Ü. K. Eesti Rahvapank

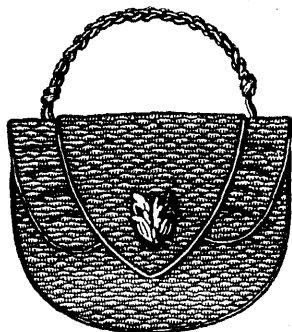
Tallinn, Suur-Karja 19, telefon 425-55

J. TALLIKAS' e tööstuse kauplus

soovitab suurimas valikus

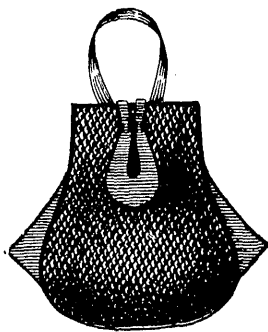
daamide käekotte, portfelle, sumadane ja rahataskuid

Tellimiste ja parandustööde vastuvõtmine

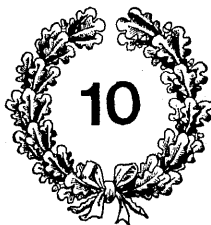
Tallinnas,
Uue tänava
algul

Vana-Viru 5,
telef. 447-94

J. Tallikas

1929. a.

10

1939. a.

Grand Prix

Anny Treier

Eesti suurim pesu- ja kudumistööstus

Tallinn, Vilmsi 29, telefonid: 300-55, 315-52

Suures valikus:

- meeste triksärgid
- lastemanfildid, -kübarad, -kleidid, -sportasjad
- villased kampsunid, kleidid jne.
- naiste ja meeste siidi-, villane- ja puuvillane pesu

Alaline näitus: Tallinn, V. Karja 8

F-ma M. Aguri äris

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

TEATER

LAVAKUNSTI JA-KIRJANDUSE
AJAKIRI

9

PEATOIMETAJA
PAUL OLAK

TEGEVTOIMETAJA
EDUARD REINING

VÄLJAANDJA
EESTI NÄITLEJATE LIIT

SISU:

	Lhk.
1. Rasmus Kangro-Pool –	
Näitleja ja arvustus	383
2. Juhan Kangur –	
Kiri tundmatule näitlejatarile	390
3. Leo Soonpää –	
Ääremärkusi teatriküsimusile	393
4. Woldemar Mettus –	
„Vihkan neid kõiki, Iga ema poega!“ –	
Hilda Sooper Anna Christie'na	399
5. Uno Sillaste –	
Soome teater sõjapäevil	406
6. Elseisvald esietendusi eesti teatris	408
7. Jean Prévost –	
Jean Racine'i 300 aasta sünnipäev	410
8. Filmi- ja teatrisuudlusest	412
9. Loetut – nähtut – kuuldut	413
10. Tolmetuselt	416
Kaanel – S. Mrożewski puulõige „Jõulu- öö!“	

Rasmus Kangro-Pool

Näitleja ja arvustus

Lugesin hiljuti intervjuud ühe noore naisnäitlejaga, mille tõi üks meie ajaleht. Too näitlejatar oli eelmisel õhtul esinenud edukalt uues osas ja joonud parajasti „väsinuna“ kohvi, kui sulemees esitanud küsimuse: „Kas arvustusi oled juba lugenud?“ Väsinud näitlejatar vastanud siis: „Ei, kuidas need on?“ Ja kuulnud nende sisu, jatkanud ta endise jahedusega: „Või nii. Aga ükskõik, mind enam arvustused ei liiguta.“ Ta annud ka osalise seletuse, miks ei liiguta: „Hiljuti sattusid juhuslikult mulle näppu endiste arvustuste väljalõiked, noh, neid lugedes pidin imestama, et ma üldse veel laval liigun ja olen. Mind on kohutavalt mõnede arvustajate poolt maha tehtud ja selle kõrval jälle teiste poolt kiidetud. Üht ja sama osa on kiidetud ja laidetud. Sellane asi teeb lõpuks tuimaks nii kiituse kui ka laitude vastu.“

Oleme varemgi näitlejailt kuulnud samaladset üleolevat ja sügavust teesklevat seisukohavõttu arvustuse suhtes, et ah, mis nüüd arvustus, kui mina mängin! Eriti viimaseil aastail, kus nii väga palju kõneldi üksmeele positiivsuse vajadusest, püüti mõnegi näitleja poolt väljendusi, mis olid süüdistavad arvustusele, alavääristasid ja asjatuks pidasid üldse niisugust ala nagu arvustav sõna näitlemise üle. Soovitati päris avalikult, et näitlejaist kirjutatagu vaid seda, mis head on ütelda. Näitleja (muidugi vaid üks tõsikliikum osa) tahtis end siis kujutleda nagu mingiks puutumatuks puutumatu te riigitelaste sarjas, kelle üle ei mõtelda ja keda ei kaaluta, vaid kes on seadmise järgi säärased, et tuleb vaid kuulata, näha ja heaks võtta, — siis olevat öitseng, edu ja rahu! Too vaid lillepärgi, õnnitle telegrammidega — ja las siis lillede ja telegrammide saaja puhkab oma suurte teenetel ja rüügab väsinuna kohvi ning naeratab peanoogutamisega oma armsale rahvale või publikule!...

*

Kui lugesin ülaltoodud intervjuu lauset noorelt näitlejatarilt, et „mind enam arvustused ei liiguta“, lõi mulle mälestustest silmade ette tore, sõbralik ja peaaegu päris intelligentse vaimuga soome üliõpilane, praostipoeg K., kellega ühel ajal õppisime Heidelbergi ülikoolis 1921. a. ja sageli tundide kaupa istusime kultuurivestlustes Kõnigstuhli mäe õhtustes hämarustes, silmad mõlemal täis unistusi kodumaade tulevase kultuuriõitsengust. K-s oli palju entusiastmi ja ta põlemine oli ilus, vaimukas ja ülev. See on nooruse osa — põleda puhtates unistuste leekides ja selle valguse kumas laskuda küsimuste ning ülesannete sügavustesse tõe tundmatute juurte leidmiseks ning tungida kõrguste avarustesse tulevaste tegude suurte mõõtude aimamiseks. Elu hiljem lööb puruks suurema osa neist unistustest ja kõige tööstavamaidki mehi raugaeas surivoodil tunnustab, et tehtud pole nagu midagi, korda on läinud üsna vähe ja seistakse nagu kõige alguses. Olgu pealegi nii, egas see tähenda, et juurdlemisterikkam ja kaugemate selgeltnägemistega tööidealid oleks saanud korda rohkem kui see, kes istub varakult oma kitsastes piiridesse ja rahuldub iseteadlikult, et noh, küll mulle on isegi kõik selge ja mu võime ei vaja arutlusi. Kaasvõitleja K. juures ei meeldinud mulle häämmatuseni tema kitsas veene, ta olevat uhke, et ei mõistvat vene keelt ja ei huvituvat vene kultuurist ning tegevusest! Ma vaidlesin temaga selle üle sagedasti vihastumiseni, et kuidas inimene võib uhkustada ka mitteteadmise, kuidas võib sõgedus olla voorus! Et kui ei tunne-tea, siis jääb üle vaid kahetseda, et mul pole võimalusi olnud tutvuda ühe või teise rahva kultuuriga, et hinnata, et rikastuda, et paremini selle abil mõista iseenda ja ka oma rahva püüdlusi. Ma ei saanud väga süüdistada K-t, sest tema oli selles veendumuses vähem süüdi kui kasvatus, mida temale oli jagatud. Kasvatus oma kitsarinnalisusega põhjustab nüüd vist raskeid murranguid nii mitmegi rahva elus, mis muidu, avaramas mõtlemises,

oleksid lahendatavad olnud hoopis kergemini.

Päris väikeses üksikinimeste elus, nagu oleme kõik, ka näitlejad, ei peaks miski panema rohkem imestama kui poosi ja arvamise võtmine, et mina enam ei loe arvustavaid sõnu enda kohta, sest need enam mind ei liiguta!

Kui 1913. a. noorkirjanikud Visnapuu, Roht ja Heiberg tegid „Moment I“ ning esinesid kui inimesed üle aegade ja arvustuse, sügavamad kui kurivaim ja puutumatud (omateada) kui jumalad, siis võttis selle suuruse ja puutumatuse üle sõna K. A. Hindrey (Postimees 283, 1913), käsitledes üldiselt nähtust, kuidas nooruse vaimustus on hea asi, aga kuidas see vaimustus sageli, paraku, põeb tõrksat ja vähenägelist enda ülehindamist ja on selles osas ebameeldiv, paraku, elu mõte läbipaistvalt selge ja naisterahvas, oh, taevast — teda tundsi me alles päris põhjalikult ja teadsime juba seisukohta võtta! Mäletan, kuidas siis momentistid olid järgmisel aastal „Rohelises momendis“ (1914) väga kurjad ja haavunud ning ei mõistnud Hindreyga muud peale hakata kui katsuda teda naeruvääristada. Sest Hindrey kirjutas veel, et kui nooruse üle olek hahitub pikkade aegade kogemustes, siis tulevad teised arusaamised ja ka teised endahindamised: „Ja pärast, kui maailm enam nõnda selge ei olnud... jne.“ Momentistid ei mõistnud sellele äratundmisele muuga vastata, kui et — näe, Hindrey on läinud segamini... Momentistid olid veelgi resoluutsemad oma suures ja andsid paljude muude päevakäskude hulgas välja ka järgmise: „Üldse keelame ära „Postimehel“, „Tallinna Teatajal“ ja „Tartu Päevalehel“ kirjandusest ja kunstist, kirjanikest ja kunstnikest kirjutamise...“ Nüüd on nad neis ise kirjutanud ja teevad propagandat, et need lehed üldse hakkaksid rohkem seda tegema. Nii on vahel lood, kui noorus saab küpsemaks, et vaadelda maailma avarama pilguga.

A propos — kas need momentistid südames olidki nii ükskõiksed, et lehed neist vahel kirjutasid? Tühi arvamine. Ei, nad ootasid otse pikisilmi, et mõni ometi kirjutaks. Ja eriti igatseti, et mõni kiidaks. Kui R. Roht korras Fr. Tuglaselt sai osaliselt natuke kiita (Üks moment paberist labürindis, 1914), hõõrus ta õhinal käsi, et nüüd ometi on kirjaniku pass peol! Kas pole nii, et ka noored näitlejad otsivad teatriarvustusi vaid neid tunnustavaid passe, ja kui leiavad sealt muud, kirtsutavad nagu ja ütlevad, et nad ei loegi sääraseid ülcaruseid asju. Kas nad ei vigurda

rohkemgi teistest, sest nad pole alati tööpoolest ainult ametilt näitlejad, vaid ka loomult! Kui nii, noh, olgu siis pealegi. Las noor inimene harjutab!

✱

Oma minevikust mäletan üht tuttavat, kel oli päris elav iseloom ja tundeline süda. Temast loodeti päris toredat meest ja isa-ema olid õnnelikud oma poja üle. Ta sammus koolist läbi vilkalt ja tundis palju huvi mitmete vaimsete küsimuste vastu. Ta väljendas põnevaid mõtteid juba selles vanuses, kui teised poisid üldse ei mõtelnud ja kurni mängisid. Ta hoidis elavat meeleolu seltsimeeste juures, kui seltsimehed argipäevaselt kippused jääma tõmbiks. Kui aga lõppes kooliaeg ja esimene kuldne noorus ning tuli hakata ise elama, ei võtnud poiss kuidagi vedu. Ta tuimadest sõpradest said korralikud inimesed: ametnikud, ohvitserid, kooliõpetajad, apteekriabilised, mõisavalitsejad, vīnapõletajad jne. Mu hea tuttav ei sobinud kuhugi, ta püüdis nii ja püüdis teisiti, ikka ei passinud. Mu tuttav oli ilus hing ja erk, kaunis vaim, aga nõrk karakter ja alatine rahulolematu igapäevasusega. Nii ei saanud temast üldse korralikku kodanikku, vaid — kirjanik, kes ise ei mõista elada, kuid teistele külvab kuldteri elust ja midagi kõrgematki kui on elu. Ei ole nii, et meie kroonu ja reaalse elu vaid eemaletõrjumise kitsarinnalisusest ei kasuta kirjanikke töös kohtade andmisel (kirjanikud kaebavad vahel nii), vaid ametnikuelu ja muu argipäeva tööelu on loomult säärane, et tõeline kirjaniku hing ja karakter seal ei sobi — ta poleks hea tööjõud ja ta närbus seal peale kõige.

Mäletan üht teist tuttavat, kel oli ka päris elav iseloom ja tundeline süda. Karakteri omamisest tema juures polnud aga üldse juttu. Ta huvid olid võrdlemisi väikesed ja peamiselt pinnalised. Ta püüdis lugeda raamatuid, kuid ei püsinud ja luges rohkem peatükkide pealkirju ja jatke siit-sealt. Ta jutustas aga elavalt, kuidas ta tundvat seda ja seda raamatut. Ta ei andunud mõttevahetustele, vaid haaras mällu mõne üksiku lause, pistis selle mütsi vahele ja esines kui mõtleja, kellelt on küllalt üht ja teist mõtet noppida. Ta ilmus kõikjale ja mõistis kõikjal olla parajalt moodi. Vastuolusid tema ja teiste vahel polnud, sest ta seadis end ikka nii, nagu olid teised. Ta oli just kui mikrofon teiste edasiandmiseks. Tema sobis kohale kontorisse ja mujale näiliselt hoopis paremini kui esimene tuttav, sest ta mõistis ju olla teiste moodi. Ta oli parajalt nüri ka nüri argipäeva jaoks. Ta töötaski mitmes kontoris, kuid siis ei pidanud vastu, sest puudus püsi. „Nagu must-

lane lillutab ringi.“ ütlesid kaasametnikud, „kena poiss ümberjookmiseks, aga tõhe ei süvene ja füsionoomiat pole ollagi.“ Too tuttav mängles eluga, istus alati nagu karussellil, mängis nagu alati gitarri ja pidu oli alati. Üsna vähene viis ta muutuvasse meeleollu, suurtest kõrgustest ja sügavatest sügavustest kõndis ta aga kaugelt mööda — mängida saab ikka väikeste mänguasjadega. Too tuttav katsetas algul kõigeaga, hiljem, kui ei sobinud kuhugi, löi lille nõopauku ja hakkas — näitlejaks. Pean ütleva, ta löikab suuri loorbereid, ja pean tunnistama, suur elu ise teeb parima selektsiooni.

Kunstiinimene saabki olla suur kunstiinimene sellega, et ta ei sobi tavalisse ellu täies passivuses, vaid olles võõras praktilise eluga segunemiseks tõuseb sellest väljapoole ja kujundab või loob ettekujutatavat elu. See ettekujutatava elu loomine asendab kunstiinimese praktilise elu sobimatuse oskamatus ja saamatusegi. Nad oleksid ilma selle loomisvõimaluseta kõdunemisele määratud igapäevases elus ja kustuksid tühjusesse — nüüd aga karakterita inimestena püstitavad nad tähiseidki argipäevainimestele — tahe ei mõistakski ilma nendeta kuhugi tahta!

Näitleja on ka kunstiinimene, kuid kui teised loojad põlevad uute avastuste kumas, siis näitlejad, minu arusaamise järgi, vaid kihelevad uudishimuse, mida jälle oleks võtta väljenduseks-jäljenduseks. Hea näitleja on kui hea moosekant, klaverivirtuoos või organist, kes on mõeldavad vaid heade heliloojate kõrval. Näitleja mängib seda, mida temale loovalt inimeselt, kirjanikult, on mängimiseks antud. Näitleja hääl, miimika, liigutused on instrumendid, millel ta mängib. Ta loov osa on peamiselt vaid see osa hingelist ja temperamendi tuhmimat või eradamat värvikust, millega inimesed üksteisest erinevad. Ta talent on sisult vähem elamuslik kui kuntsimehelik, mis oskab kergesti vahetada meeleolusid ja jäljendada tüüpe.

Näitlejaks-kunstiinimeseks on kergem saada kui kellekski muuks kunstiinimeseks, sest see ei nõua eeltööna suuremaid vaimseid juurdlemisi, enese läbikatsumisi ja kontakti otsimisi-leidmisi teadusega, mõtlemisega ja kõigi muude vaimsete elunähtustega. Mõne inimese tegumood ja näoilme on alati üliloomilised — mõninga lavallikumise kogemuse juures on ta otsekohe suur koomik ja publiku lemmik ning suurus. Kui naisel on nägu, saledat joont ja daami omadusi ja kui ta seda kõike ka kultiveerida on saanud, siis ta tihti

LEOPOLD HANSEN

tuntumaid karakterkoomikuid Menningiaegses Vane-muises ja hiljem, pühitses detsembris s. a. oma 60. sünnipäeva ja 40-a. lavategevuse juubelit

arvab ennast sobivat just teatrila-vale. Need suurused tõusevad ja loojenevad teatripubliku juures samadel umbes meeleolustemiste alustel nagu suvekuuningannad ja ballikuningannad lõbutsevas härrasseltskonnas. Nagu suve- ja ballikuningannasid külvatakse karnevalilustis üle lilledega ja ülekülvatu siis hilgab naise võlude iseteadvuses, nii paradeerivad laval ja seltskonnas ka primadonnad ja öieti kõik operetiinimesed — igauks oma positsiooni järgi: näitsikud saavad ka kuurortides vähem lilli kuningannadest. See on kõik väga meeleparane meelelahutus ja meelelahutajad, kuid see ei eelda mingit vaimset üleolekut, millele ei lähe enam korda arvustav arvamine. Kas on seltskonna hellitatud naisele ja neile naistele, kes usuvad end olevat hellitatud, kunagi korda läinud ükskõik milline arvustav sõna, vaimne kaalutus — peale kavaleride meelituste ja õmplejanade nõuannete! Kuid ütlege, kas tõesti ei kuluks sekka ka midagi muud? Vaadl-gem öieti järele, kui kergesti kerkivad niisugused staarid, kuid kui kiiresti nad ka kaovad — nii laval kui ka elus.

Ma imestan kõige rohkem, et kui näitlejad halvustavad arvustajaid, siis heida-

JULIUS PÖDER

Vanemuisest, pühitses novembris s. a. oma 50. sünnipäeva ja 30-a. lavategevuse juubelit

vad nad ette, et nad ei olevat ettekand-
jaist ja ettekandest kunagi ühel arvamisel
— üks kiitvat, teine olevat ükskõikne, kol-
mas laivat. Kui vähe mõtlevad näitlejad
niisuguste etteheidete tegemisel! Kas te-
gelikus elus pole nii, et ühe naise
võlud teevad mõne ogaralt vaimus-
tunuks, teise aga jätvavad hoopis kül-
maks? Kas ei ole samuti kunstilikult kor-
raldatud vaatamänguliste mõjudega, et üht
haarab, teist aga hoopis mitte. Arvustaja
on inimene, kes väljendab omi muljeid.
Arvustajal eeldatakse peenemat valiku-
meelt ja iluvaistu kõigis ilu küsimusis —
vormides, meeleolude hingestuses jne. Te-
ma ei tarvitse olla absoluutse tõe väljen-
daja, sest seda polegi; tema teeb küllalt,
kui saab anda häid ääremärkusi plussidest
ja miinustest tema maitse seisukohast. See
on üks vaatlemisi ja neid lugedes on pub-
likulgi kergem hinnangus orienteeruda. Mõni
ei mõista ju muidu üldse seisukohta võtta.
Või, öieti ütelda, võtab seisukoha, aga
ei seleta seda endas ära. Ja operetipri-
madonnad ise — suur Ovidius ütleb, et nais-
tevälu suurim saladus peituvat kaunis kõn-
nakus —, kas siis pole päris kena, kui are-
nenud silm vahel märkuse teeb, kas kõn-
nak oli sale, kas lakk küllalt veetlev, kleit
küllalt hästi istuv ja kas suu jäi küllalt
väikeseks lauldes, kas armusarmidele oleks
vaja lisa soojuses, kelmikuses, kas loobu-
mine või korviandmine polnud liialt eba-
daamilik jne.? Ja kas on siis halb, kui
ütleatakse, et need härrade hulgad (koor), kes
lilutavad primadonna ümber, püüaksid ka

selle härralikkuse poole, mis vastaks vürs-
titarist või miljardärist primadonna ele-
gantsile? Peab ütleva, muidu mehed oma
egoismis usuvad, et nad on niikuinii väga
elegantsed ja armastusväärased. Teater jä-
tab ka nemad hooletusse ja kuhjab kos-
tümikulud viimseini kapriisile primadon-
nale. Kas on seegi paha, kui arvustus mär-
gib, et meie esimesed armastajad ei ole
kaugeltki esmajärgulised? Märkused ergu-
tavad, kiitmine teeb hooletuks, kuid tõsi
on, et edu on võimalik, sest tegelikus elus
mõistame armastada tõepoolest paremini
kui laval — ei ole nii kanged ja mõttetult
poseerivad.

Kas seegi on üleaarne, kui käsitletakse
põhimõtteliselt operetiprobleemi, sest ope-
rett kuulub härratsemise lõbukultuuri val-
da ja vaibutab inimestes viimsegi vaimse
tõhususe?

Hoopis teise loomuga on sõnalava näit-
leja ja tema ülesanne tüüpide andmisel. See
on kindlasti vaimsem, kuid kindlasti ka
peamiselt jäljendav ülesanne, kus kirjaniku
mõtteline looming transformeerub näili-
seks eluks, transformeerib näitleja.

H. Raudsepp ütleb omaaegsetest noor-
eestlastest, et need olid loomult võimutah-
telised ja kuulsusejanulised, et aga nende
karakter polnud küllalt mehelik, pöördus
võimutahe romantikale ja andis rahvajuh-
tide asemel luuletajaid, unistajaid ja une-
nägude ordumeistrid.

Egoism viis õitsele kunsti ja ei ole paha
kellelegi, kui see egoism ikkaba surematust,
sest see toob hüvesid illdsusele.

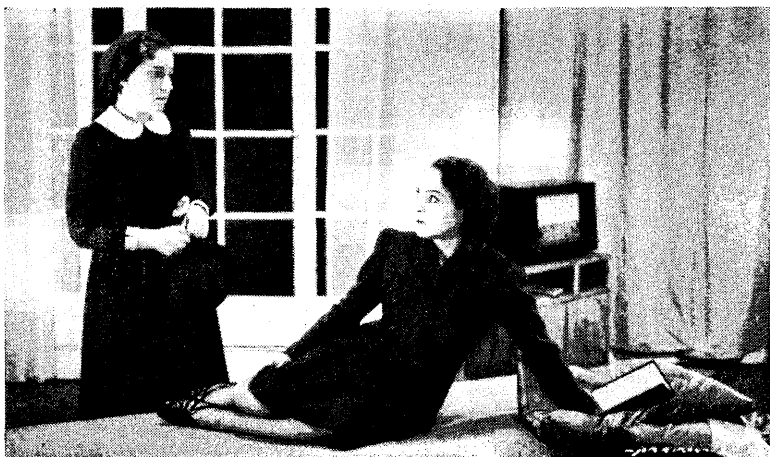
Näitlejad on põhiloomult kõik kuulsuse-
himulised ja näitelavalt saab seda kindlasti
kõige kergemini. Liiguta end vähegi ja juba
kirjutavad lehed vahet pidamata. Too või
korraks ämbrigi lavale, kohe märgitakse,
et tõi ämbri lavale sügava kohusetundega,
karge nooruslikkusega või midagi sellast.
Eks või kohe liikuda otskei väike särav
täht lihtsurelike keskel! Seepärast mõista-
me, et ülaljutatud tuttav, kes oli loo-
mullult uudishimutsev, kõike noppiv ja kõrva
taha panev, kuid kõiges hästi pinnaline ja
poosiline, astus teatrisse — kuulsust saab
niigi ja boheemline elu jätkub alati vahel-
duvas ebarealiteedis.

Kõik on inimlik ja mõistetav ja nemad-
ki oma egoismiga panevad õitsema teatri-
kunsti ja toovad sellega kunstilisi hüvesid
kogu rahvale. Mõtelgu näitlejad hoolsalt
iseendile, kas neid nooruspäevil ei tõmma-
nud lavale ülaltoodud meeleliigutused. Ja
kui kustki mõni arvustaja andis esimese
loorberilehekese, kas siis enesetunne ei
tõusnud vähimalt puuda võrra? Ma isikli-
kult piüdsin ikka noortele võimalikult sa-
geli anda neid tõukeid, sest siis tekib usk
edusse ka neil, kes ise end sugugi ei suuda
kontrollida.

ESTONIA

A. Jakobsoni draama
„VIIRASTUSED“

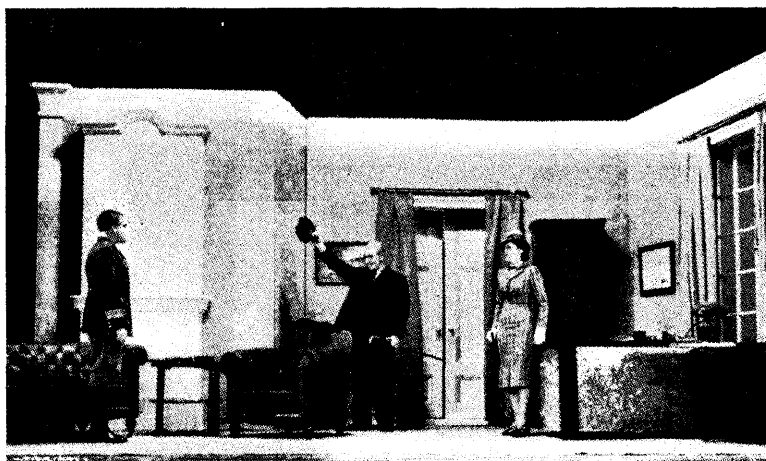
Lavastus - A. Särev, lavapildid -
A. Vahtramäe. Pildil: Maia
(R. Aarma) ja Edit (M. Parikas)

ESTONIA

A. Jakobsoni draama
„VIIRASTUSED“

Lavastus - A. Särev, lavapil-
did - A. Vahtramäe. Pildil: kol.
Vaino, (K. Karm), Hans (A. Lau-
ter) ja Edit (M. Parikas)

ESTONIA

M. Metsanurga näidend
„VAGADE ELU“

Lavastus: A. Lauter, lavapildid -
V. Haas. Pildil: stseen III v.

Bizet' ooper „KARMEN“ Vanemuises
Pildil: Karmen (E. Maripuu) ja Don José (H. Kaasik)

Kui aga edul on olnud algus, siis juhtub paljude juures, paraku, midagi tõrksalt halba — egoism pidutseb juba kuulsustundeliselt hellalt, ja kui siis veel tuled oma märkustega, lüüakse pea selga: Häh, mis too arvustaja teatrist ka teab! Nurka arvustus, asemele positiivne õhtu kirjeldus!

Mäletan üht tütarlast, keda õpetasin teatrikoolis. Siis ta oli veel üsna tuim ja kujunematu maimuke. „Kui te kord minust kirjutate, teid ainult ma usun!“ ütles ta. Nüüd ta mängib publiku lemmikosi ja laseb kuuldavale: „Ah, ma ei vaja arvustusi!“ Kuid ta loeb neid salaja kohe, kui teeb silmad lahti, ja on pahane, kui tehakse korrekture parimategi soovidega.

Ka tema ei mõista, kuidas ühtsama õhtut mõni võib kiita, teine aga üsna kesk-päraseks pidada. Kuidas võib mõelda nii kitsalt!

Kas me küllalt ei tea, et kõige vaimsemad inimesed just jagavadki eri arvamusi isegi kõige suuremate inimkujude puhul. Sest vaimuse sisuks on elu mõistmise mitmekesisus. Ainult tõntsidi ja kuivad inimesed on „üksmeelsed nagu Valga volikogu“, nagu üteldakse rahvasuus. Jeesusest ei olda

ühisel arvamisel, Napoleonist, Tolstoist, Leninist samuti mitte. Ja ometi ka laitjad tunnistavad, et need kõik on väga suured isiksused, mis ulatuvad üle aegade ja inim-põlvede.

Kui vanemad näitlejad heal meelel tahavad otsemeelset, mitmekülgselt arvamist mängu kordaminekust, et sel teel jõuda lähemale sellele keskmisele väärtuslikule, mis oleks vastuvõetav võimalikult nii ühele kui ka teisele, siis noorte juures haljendab veel palju seda nooruslikku, mille egoism on väga hell.

Arvustusse peab võima suhtuda mitmest vaatekohast.

Kunstilised äratundmised ja mentaliteetid liiguvad nüüsamalaineliselteel kõik. Kui vanade traditsioonide kunstimentaliteet kelleski on ülekaalus, siis ei mõista ta absoluutselt uusi tunglemisi. Nii näit. Düsseldorfis kooliga maaliija Paul Raud ei saanud uuemaid kunstinähteid üldse pidada kunstiks. Nii üks osa vanemaid muusikarvustajaid hindab tänapäeva muusikat põhimõttel, et „meil Peterburis oli nii!“ Kui ma aastate eest kogu rõhuga oma kirjutusis taotlesin „Estonia“ ooperi noorendamist vaimse uueajastamise kaudu, siis ei mõistnud mind ei estonlased ega need, kel „Peterburis vanasti oli nii“. Nüüd on ooperis aga uueajastumine mitmeti käimas ja, piltlikult ütelda, arvastatakse Peterburi asemel uusaegset Leningradi.

Samuti ümberpöörduvalt — noorem kunstimentaliteet ei vaimustu vanast kunstist. Ta ju ei saagi vaimustuda, sest egas vana muidu oleks vananenud.

Eks arvustus kujune selle järgi, missugune äratundmine ühes või teises arvestajas on tooniandev. Kuid siis veel: üks on romantilisem, teine reaalsem, üks eelistab teatraalsust, teine loomulikkust, üks on puht-esteetilisem, teine ühiskondlikum mõtlemises, üks on kalduv nägema pisa-sju, teine kogumuljet jne. See kõik annab arvustusele eri värvingu. Veel palju oleks ütelda, kuid jätkub. Eks need eri värvingud rikasta neid, kes tahavad mõelda ja kes tahavad võtta seisukohti. Eks noortele näitlejatelegi kulu maasikana ära süvenemine tõhe, kui on käes igasuguseid ääremärkusi. Kui palju teiste alade inimesi peaks kadestama, et nende töö kordaminekuid ei selgitata järjekindlalt nii heatahtlikult!

Ka geeniuustel on aluspüksid, ütleb prantsuse vanasõna. See tähendab, neil on väikeste inimeste omadusi. Mida noorem olakse, seda rohkem hoolitsemist nõuavad need aluspüksid. Talentide miinuseks tuleb, kui nad arvavad, et neil üldse puuduvad nõrkused.

ESTONIA

J. Turja näidend „KOHTUNIK MARTA“

Lavastus - Pekka Alpo, lavapildid - V. Haas. Pildil: Marta (M. Leet) ja Hedvig (M. Luts)

ESTONIA

A. Lortzingi ooper „TSAAR JA PUUSEPP“

Lavastus - A. Viisimaa, muusikajuht - R. Kull, lavapildid - A. Vahtramäe. Pildil: Ivanov (A. Viisimaa), de Chateauneuf (P. Hallap), Peeter I (V. Veikat) ja Maria (E. Vaarman)

ESTONIA

N. Dostali operett „UNGARI PRUUDID“

Lavastus - A. Lüüdik, muusikajuht - V. Nerep, lavapildid - V. Haas. Pildil: stseen II v.

Kiie tundmatule näitlejatele

Lugupeetud sõnakunstnik ja tundeõlur!

Ma ei tea, kuidas Teid kõnetada — kas preilina või prouana. Ma ei tea Teie kodanlikust isikust mitte midagi. Isegi Teie nime mitte, sest tol õhtul, millest on allpool jutt, ei olnud mul enam võimalust kavalehte saada ja hiljem leidsin, et nii ongi vahest parem, kui ma Teid ka nimepidi ei tunne. Nii jääte mu mällu püsima mingi peaaegu müstilise kujuna.

On kindel, et ma ei tunneks Teid harilikus elus kunagi ära. Ent niisama kindel on ka, et laval tunneksin ma Teid ära ka kas või kahekümne aasta pärast. Nii sügavale mu mällu vajus Teie lavaline isiksus tol õhtul. Vaevalt mul küll kunagi õnnestub Teid veel kord laval näha, selleks on meie teed liig kaugel üksteisest, et veel kord ristelda, ent siiski — kes teab?

Jah, ma tean, et Teie käesolevaid ridu kunagi ei loe. Aga mul on tarvidus kirjutada, otse mingi sisemine sund. Ja ma tunnen iga sõnaga, mille ma paberile panen, kuidas mu alateadvuses mingi soojendav heldimus muutub ikka suuremaks. Mul tekib jälle samasugune meeleolu nagu tol õhtul.

Olen tihti mõelnud tolele õhtule ja tolle õhtu elamusile. Vahel tundub kõik unenäona. Näisugustel silmapilkudel mõtlen isegi, kas see kõik on olnudki reaalne, kas ma pole vahest oma fantaasias süia midagi juure loonud. Ent ei, ei, ei — see oli siiski kõik reaalne, otse valusalt reaalne.

Lubage, et enne seletan lähemalt tolle õhtu eellugusid.

See oli üks neist möödunud aasta septembrikuu päevadest, kus Euroopa kohal kummitasid uue maailmasõja ähvardused, ähvardused, mis vahepeal on tõeks saanud. Lustgartenis oli just lõppenud suur massikoosolek. Õhk oli täis nähtamatut elektrit ja pinget. Rahvas voogas kaudu Unter den Lindenit ja Friedrichstrasset laiali mööda linna. Võib-olla tuli Teilgi tol õhtul läbi rahvamurru tungida?

Lasksin ennast rahvamassist sihitult edasi kanda. Mis siht võiski mul tol õhtul olla, võõrana ja üksikuna siin suurlinnas? Olin märkamatuult jõudnud Potsdami silla juure. Ümberringi jooksid mitmevärviliste reklaamtulestike loendamatud ahelikud. Tippides ka Spree mustandavate veepeeglile läirevaid värvipaelu.

Ja siis seisin äkki ühe teatri valgustatud eesruumis. Rahvavool oli mu märkamatuult süia kannud. Ma ei olnud enne teadnudki, et ka siin on üks teater. Kuna ma kord juba siin olen, mõtlesin, et võiks ka sisse astuda, liiatigi vajas ka meeleolu lahusust pärast läbielatud pingutatavat põnevust. Lunastasin kassast pääsme ja ruttasin garderoobi. Tahtsin ka kavalehe osta, kuid need olid juba läbi müüdnud.

See pingeline õhkkond, mis valitses terves linnas tol õhtul, oli kandunud ka teatrisaali. Kõikjal võis näha ja kuulda inimesi omavahel tõsiste ja ärevate nägudega kõnelemas, millest saali tekkis terav jutukõmin.

Süis äkki lõigati see kõik nähtamatu käega katki — saal pimenes ja eesriie avanes. Ramp heitis eredat valgust saali. Oli tunne, nagu oleksime kõik äkki muutunud väikesiks putukaiks, kes tunglevad valgusjoo suunas.

Ma ei teadnud, mida laval mängiti. Igatahes sain juba kohe alguses aru, et see oli midagi mulle täiesti tundmatut, tundmatut ka ennekuuldu või -loetu järgi. Mäletan selgesti, kuidas algul mõtted olid ikka veel äsjaste väliste elamuste mõju all. Pidin otse jõuga ennast sundima jälgima laval hargnevat sündmustikku.

Nüüd tagantjärele pean häbenedes tunnistama, et kuigi Teie olite laval kohe eesriide avanedes, ei kõitnud Teie millegagi mu tähelepanu rohkem kui teised näitlejad. Võib-olla, et selles Teie tööline suurus õieti seisabki, et võidate pealtvaatajaid pikkamööda, samm-sammult. Väike kunstnik võib vahest juba esimesel silmapilgul millegagi üllatada, ent hiljem selgub, et see oli ka kõik. Teie juures aga oli teisiti. Nagu ütlesin, midagi ei paistnud algul Teie juures silma, ei grimm, ei hääl, ei liigutused.

Pikkamööda selgus laval kujutatav elu. Teie mängisite ema osa, olite kaotanud maailmasõjas mehe ja sõjale järgnevate aastate epideemias tütre. Teile oli jäänud ainult poeg, kellele olite annud enmastohverdaval kõik, mis Teil oli olnud anda. Kõik oma lootused ja kunagised unistused olite asetanud oma pojale. Ja poeg näis ka täitvat kõiki Teie lootusi — andeka arhitektina ootas teda suur tulevik. Ent siis puhkes jälle

EESTI DRAAMATEATRI
NUKUTEATER

G. Helbemäe nukunäidend
„MIKI-HIIR EESTIS“

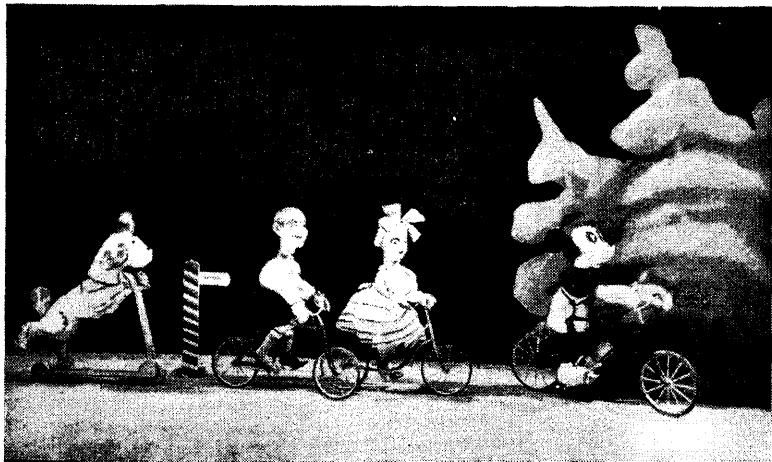
Näitejuht - V. Alev, lavapil-
did - P. Raudvee

EESTI DRAAMATEATRI
NUKUTEATER

G. Helbemäe nukunäidend
„MIKI-HIIR EESTIS“

Näitejuht - V. Alev, lavapil-
did - P. Raudvee

EESTI DRAAMATEATRI
NOORSOOTEATER

A. Hõimre näidend
„PUHKEVAD PUNGAD“

Näitejuht - Ed. Türk, lava-
pildid - P. Raudvee

Pildil: stseen II v.

sõda ja Teie pidite oma ainsa lootuse ja toe saatma sinna, kus mürisevad kahurid, lõhkevad šrapnellid ja rullivad tankid. Jälle pidite kõike seda uuesti läbi elama, mis kord juba olite läbi elanud. Ent nüüd oli see kõik palju, palju raskem. Nüüd lõikas see Teid juurteni.

Ei ole küll diskreetne küsida Teie vanust, ent ma tahtnuksin tol korral ja nüüdki teada, kas olete selles eas, et võiksite omada sõjakutselise poja. Tol õhtul oli küll tunne, et võitlete oma poja ja mitte ainult lavateoses esineva poja eest. See oli elatud ematraagika, mitte näideldud traagika. Kas meie, pealtvaatajad, kunagi teame — või kas teate teie, näitlejadki, seda igakord ise —, kuivõrd laval segune näitleja isiklik traagika lavateoses antud traagikaga?

Seep see koht oligi, kus mu silmad ja kõrvad alles õieti avanesid, kus ma Teid alles õieti nägema ja kuulma hakkasin. Ja sütpeale tõusis pinge iga minutiga, ei — iga sekundiga.

Teie kindlasti ei tea — kuidas võiksitegi seda teada? —, et kusagil kaugel põhjarranniku väikesel rahval on üks lavateos, milles ka kujutatatakse ema ja poja umbes samalaadilist traagilist vahekorda, ainult teises välises olustikus. Ent kas väline olustik suudab kunagi midagi muuta ema ja poja tunnetes ning vahekordades?

Nüüd, kus ma praegusi ridu kirjutan, on käimas see, mida me möödunud aastal kartisime, ent mille ärahoidmist süiski julgesime loota. Suur sõda nimelt. Võib-olla on ka Teie poeg juba kusagil Siegfried-lüni varjendis või türlemas sõjalennukil Põhjamere kohal. Teie aga mängite õhtuil jälle edasi laval, mängite ja unustate olevilku, mis võib-olla nü valusasti käristab Teie südant...

Seda kõike kõrvalepöikeks.

Ja siis tuli sõjalinnalt Teie poja surma teade. Katkes ainus niit, mis Teid eluga oli sidunud. Millel oli Teie jaoks veel mõtet? Ainsa kuuliga, teadmata müssuguse ema poja poolt lastud, purunes kogu see aluspind, millele olite rajanud oma elu. Ent Teie ei halisenud ega märatsenud saatuse vastu, nagu paljud emad seda Teie asemel oleksid teinud. Pärast seda, kui Teile oli kätte toodud Teie pojale vahvuse eest annetatud aumärk ja Teile jälle kord räägitud, et võite uhke olla oma pojale, kes on langenud isamaa kasuks, pärast kõike seda, kui jäite ükski oma tupp, vasttöödud aumärk käes, sosistasite ainult: „Kas see väike külm metallist ese on olnud kogu minu elu mõtteks? Kas ainult oma elu andes sai mu poeg isamaale kasulik olla? Kas kõik see, mis ta arhitektina oleks loonud, ei oleks tulnud kasuks isamaale?“ See oli kõik, mis Teie sosistasite. Ent selle sosistamise kaudu tundsinme meie kõik all saalis teravamalt kui ühegi kriiskava halisemise kaudu sõja kohutavat ja hullumeelset mõttetust.

Olen hiljem tihti mõtelnud, kuidas küll võidi näisugust asja lavastada tol korral, see tähendab samal ajal, kui väljas tehti hoopis vastupidist propagandat...

Sis algas raske ajajärk, juba teine Teie elus. Kui Te esimene elulöögi suutsite taluda tänu poja olemasolule, pidite nüüd tasakaalu leidma ainuüksi sisemiselt. Kõik Teie pühimad töökspidamised olid muutunud ahervarteks, neile pidite hakkama looma uut elu, niipalju kui Teie aastad seda Teile veel lubasid. Teie püüdsite seda teha kangelaslikult, ja kui süiski tulid jälle meeleheite silmapilgud, kas võis seda Teile siis pahaks panna? See kõik oli ju nii inimlik.

Ja siis tuli näidendi ülevaim silmapilk, see, kus Teid otsis üles selle vastase ema, kelle käe läbi Teie poeg oli langenud. Ka see vastane ise oli vahepeal langenud, kuid enne seda oli ta oma emale üle annud Teie poja märkmiku ja palunud selle kohe sõja lõppedes Teile kätte viia. Ja nüüd seisis see ema Teie ees. Meie, pealtvaatajad, ja ka Teie ise ei tunnud selle teise ema kannatuslugu. Teie oma me aga tundsinme. Seepärast oskasime ka hinnata Teie käitumist. Kui Teis enne süiski vahetevahel oli löönud lõketele viha kõigi nende vastu, keda pidasite süüdlasiks oma poja surmas, ka selle tundmatu ja selle omaste vastu, kelle käsi oli saanud Teie poja elu kustutajaks, siis nüüd, kohates seda ema, kokkusite enda eest tagasi. — Kas tõesti ka seda vana naist, seda ema olin vihanud? Ei, ei, ei! — See oli sõnadeta elu, mis Teie selle hetke jooksul andsite. Mitte aimustki sõna, ent ometi tundsinme kõik, mis Teie tol hetkel läbi elasite. See oli üks suurimaid silmapilke terve õhtu jooksul, kus teie, kaks ema, üksteist sõnatult mõistsite. Siin vaikisid kõik inimlikud vihkamise ja kättemaksu tunded ning mõtted.

Keegi on kusagil öelnud, et elus tuleb nii mõndagi suurt ja kallist kaotada, kuid seda kõike tuleb osata ka vääriiliselt leinata. Teie õppisite oma poega vääriiliselt ja õigesti leinama nüüd, seistes selle võõra ema ees. Nietzsche ütleb, et ainult südameverega kirjutatud sõnad mõjuvad ehtsalt. Ent sama peaks õige olema ka elatud

F. M. Dostojevski romaani „KURITOO JA KARISTUS“ dramatiseering Tallinna Töölisteateris
Lavastus — P. Põldroos, lavapildid — H. Tamm. Pildil: Marmeladov (J. Romot) ja Raskolnikov (P. Põldroos)

sõnade ja tunnete kohta. Ainult südameverega lausutud sõnad ja tuntud tunded mõjuvad ehtsalt. Teie poolt antud ema elas südameverega ja seepärast jäi ta elama kõigi nende südameisse, kes Teid nägid tol õhtul ja arvatavasti ka elmisil ning järgmisil õhtuil.

Kas teie, näitlejad, mõtlete ka vahel sellele, kellele te annate lavalt elamusi? Muidugi teie teate, et see pealtvaatajate kogu, kes teid täna õhtul jälgib, pole täpselt sama mis eile õhtul ega saa olema sama mis homme. Aga teie vaevalt kunagi suudate endile luua ettekujutust sellest, kui kaugele võivad kanduda teie poolt antud elamused. Nagu tol õhtul. Teie vaevalt teadsite aimata, et pealtvaatajate hulgas istub keegi kusagilt kaugelt, kes täna on siin, ent homme-ülehomme juba sadu kilomeetreid eemal.

Ma ei ole kunagi tegelnud näitlemisega. Seepärast pole mul ka mingisuguseid kogemusi sellest, mida teie seal laval mängides õieti läbi elate, kuidas teie tunnetate publikut all saalis. Aga usun, et teie tunnetate seda tugevasti, peate tunnetama. Ja tol õhtul pidite ka Teie tunnetama, kuidas pealtvaatajad kaasa elasid Teie mängule, õigemini — elule, nii kaasa elasid, et nende hulgast vähimalt üks pole kunagi tänaseni vabanenud selle kaasaelamise järelmõjudest.

Pärast etendust, kui väljusime teatrist, lõi kerge septembriöö õhk kainestavalt vastu nägu. Taevast oli selge ja tähed sillerdasid läbi reklaamtulede sära. Ja taevaalotuse all liikusid lahingulennukite mustad siluetid, oli käimas üks praeguse sõja eelharjutusi...

Nüüd aga võtke vastu veelkordne tänu tolle unustamatu õhtu eest!

Teile tundmatu J u h a n K a n g u r .

Ääremärkusi teatriküsimusile

nimesele on see uhkusaajaks, kui ta oma jõuga siin ajalisel elus toime tuleb, ja sellest uhkusest ongi tingitud meie nõue omakultuuri järele. Seepärast me tahamegi, et kogu rahvas tarvitaks oma kodumaa saadusi niihästi majanduslikul kui ka vaimsel alal. Mõned teatrihuvilised on ajakirjanduse veergudel juba pikemat aega nõudnud, et mängigu meie teatrid kodumaisi näidendeid, vähendagu tõlkekirjanduse kasutamise miinimumini jne. See nõudmine on kõigiti isamaaline ja positiivne, ainult teatrid ei võta seda nõudmist kuuldavaks. Teatritegelased väidavad, et meil ei olevat niipalju head lavakirjandust, nagu nende „käärtistele“ tarvis läheb, ja seepärast nad pidavat otsima abi välismailt.

Osa algupärandite kaitsjast on veelgi põhjalikum. Nad heidavad teatreile ette, et need mängivad dramatiseeringuid. Kuigi see on algupärase teose järgi valmistatud, ometi pole see näidend — nii väidavad dramatiseeringute vastased. Viimased kuuluvad peamiselt näitekirjanike hulka, ja see nähtus on ülimal määral loomulik, sest dramatiseerimine on näitekirjaniku seisukohast lihtsalt „kõlvatu võistlus“. Kuna aga näitekirjanike ja dramatiseerijate vahel korraldada seni pole muutunud nii teravaks, et kohtuvõimud oleksid pidanud langetama oma õigustmõistva otsuse, siis puudub meil ka riigikohtu seletus, kas dramatiseerija teguviisi saab „kõlvatu võistluse“ paragrahvi alla viia või mitte.

Käesolevate ridade kirjutaja on nendest küsimustest senini eemal püsinud ning ainult siin-seal mõista annud, et mängigu teater mistahes, peaasi: olgu ajal kunstilist väärtust. Kuid inimene õpib nii kaua kui ta elab. Ja nüüd olen jõudnud sinna maani, et mul teatri kunstilise missiooni suhtes hakkab usk kaduma. Suurem osa meie teatrite repertuaarist on mõeldud rahva lõbustamiseks, kusjuures võrdlemisi vähe tähelepanu leiab lavateose kunstiline külg. Ideid ja tõsisemaid probleeme näeme näidendeis harukordadel. Siin-seal vilksatab mõni idee, mõni mõttekatkend, mõni quasi-probleem, kuid sedagi juhtub harva. Kui teatris aasta jooksul ette kantakse 3–4 väärtteost, siis on seisukord hiilgav. Ja ega see ainult meil nii ole. Endine saksa teatriarvustaja A. Kerr arvab kusagil, et kui Berliini teatris hooaja kestes etendatakse 3–4 kunstilist

täisväärtuslikku teost, siis ei maksa seisukorra üle nuriseda.

Kui nüüd lähtuda sellest seisukohast, et see on täiesti loomulik, kui teatrite repertuaari suurem osa koosneb ajaviitenäidendite, siis tekib küll küsimus, kas meie teatrid talitavad õigesti, mängides tõlkenäidendeid. Ajaviitikirjandusega on lugu nii, et selle väärtuse mõõdupuuks on ta menokus. Wallace on parem kui Fletscher, sest esimest loetakse rohkem; Courts-Mahler on parem kui Annemarie Land, sest esimese lugejaskond on suurem. Siin on võrdlused võimalikud, sest mõlemal juhtumil kuuluvad võrreldavad samasse rahvusse ning mõlemate keel on ühine. Raskest muudab võrdlemine, kui üks ajaviitikirjanik kirjutab keeles, mida oskavad kümned miljonid, kuna teise keelt oskab vaid miljon või poolteist miljonit inimest. Nii on sellest vaatepunktist lähtudes võimatu võrrelda näiteks Berta Rucki ja Leida Kibuvitsa. Isegi Hilja Valtose ja Leida Tigase võrdlus kujuneb lähtudes lugejaskonna arvu seisukohast raskeks. Siiski mulle näib, et eestlane loeb meelsamini Kibuvitsa ja Tigase töid kui Rucki ja Valtose omi.

Kas pole teatri ajaviiterepertuaariga lugu samuti? Milleks meile Labiche'id, Goetz'id, Török'id ja Emö'd'id, kui meil on omad Vaigurid, Antsonid, Mangalad ja Jaigid? Kui ütelda: meie ei mängi Antsonit, meie mängime Goetzi, siis on see niisama hea kui keegi ütles: ma ei loe Kibuvitsa, ma loen Rucki! Uhkustamiseks ei anna kummagi lugemine põhjust, kuid kui juba lugeda sedalaadi kirjandust, siis on eelistatavam kodumaine toodang. Siis me võime vähimalt lugemist õigustada patriotismiga. Ja ma ei näe põhjust, miks ei võiks ka meie teatrid selles küsimuses pisut patriotlikumad olla.

*

Tihti peale olen kuulnud kõneldavat sellest, missugust näitlemise laadi pidada õigeks. Kas peab näitleja loetuma ainult intellektile või peab ta tundeil mässata laskma? Peab näitleja osa-käsituse olemas sümboolistlik, realistlik, ekspressionistlik jne.? Niisuguseile küsimusile on vist ainuõige vastus, et näitleja peab mängima nii, nagu nõuab seda ansambli. On üldine ansambli mäng realistlik, siis muidugi ei sobi sial üksiknäitleja sümboolistlik mänguviis. Sest nagu ristiusus on eksimuseks, mida ei

HERBERT TAMM

Töölisteatri dekorator, kes detsembris s. a. pühitses oma lavategevuse 25. a. juubelit

ALEKSANDER MOLDROO

Ugala teatri dekorator, kes novembris s. a. märkis oma lavategevuse 15. aastapäeva

andestata, patt püha vaimu vastu, nii on kunstis suurimaks patuks eksimus stiiliühtluse vastu. Suured staarid peagu alati patustavad selles suhtes. Kuid seda kipuvad meil tegema ka mõned staažikamad näitlejad ja seepärast me võime tihti oma teatris näha, kuidas muidu laitmatu etendus üksiku näitleja üldisest stiilist väljalangemise tõttu äpardub.

Peale ansamblist väljalangemise varitseb näitlejat veel teinegi oht, ja see on — liialt detailidesse süvenemine. Näitleja rõhutab oma mängus pisiasju, püüdes anda neile lavakuju iseloomustavaid jooni, ja seejuures tekib olukord, et ei nähta puude taga metsa. Ka osa publikust laseb end sellest kaasa kiskuda, temagi jälgib vaid finesse näitleja mängus, kuna lavakuju tervikuna jääb ta vaateväljalt eemale. Sagedi mõni näitleja laseb end sellest detailide kultusest niivõrd kaasa kiskuda, et tema loodud lavakujus võib märgata loogilisi vasturääkivusi.

Parimaks illustratsiooniks sellele ohule on see õpetus, mida olevat ühele nooremale kolleegile annud kuulus Talma. Talma seletanud umbes nii: „Vaata, mu noor sõber, sa pead ütleva lause: „Pierre, ava uks!“ ja sa teed seda nii, nagu teevad kõik harilikud surelikud, kes ei süvene sõnade mõttesse. Kuid pea meeles, et sa oled näitleja-kunstnik, kes peab suutma süveneda sõnade peidetud mõttesse. Iga sinu poolt lausutud sõna peab vaatlejas esile kutsuma arusaamise laval sündivast.

Seepärast, kui hääldad sõna „Pierre“, tee seda nii, et publik taipaks, kes on see Pierre. On ta su teener, vend, sõber või sugulane. Sa pead oma hääletooni nii hästi varjundada oskama, et vaatlejale saaks selgeks, missuguses sugulusastmes too Pierre sinuga on. On ta onu, naisevend või tädimehe lallepoeg.

Samuti mõtle hästi järele enne kui sa lausud sõna „ava“. Millist mõttemaailma sisaldab see ainuke sõna! Selles on kätke- tud kogu inimsoo tung edule, paremusele, vabadusele. Kui hääldad seda sõna, siis kuulu publik selles revolutsiooni fanfaare ja trompeteid. Kuid tundku ka iga kuulaja endas seda ootuseärevust ja ekstaasi, mis valdab inimest uute avastuste eel. Selle sõna hääldamises olgu aga sul ikka juhtnööriks vabaduse idee.

Ning sõna „uks“ — siingi pead sa suutma süveneda selle mõiste sügavamasse ideesse. Uks on vangisoleku sümbol. Kogu tüüranni- line, despootlik, vabadusi surmav võim kehastub selles sõnas. Seepärast olgu ka su hääle toon selle järgi valitud. Kuulajad peavad otsekohe taipama, kuidas su hing revolteerub selle vabaduste kägistaja vastu.

Ja lõpuks, ära unusta üleminekuid. Üleminek „Pierre'ilt“ „ava'le“ ei sisalda suuri raskusi niisugusele kogenematule näitlejale nagu sina, mu noor sõber, kuid seda raskem, aga ka palju võimalusi pakkuv, on üleminek sõnal „ava“ sõnale „uks“. Siin pörkavad kokku vabaduse ja orjastamise

ideed ning nende dramaatiline võitlus peab su hääles leidma oma väljenduse.“

Nii olevat õpetanud kuulus Talma. Kuigi me leiame, et selles õpetuses on üle igasuguse mõistlikkuse piiri mindud, kõlbab see näiteks, missugune hädaoht varitseb näitlejat, kes laskub piasiasusse ning omistab neile liialt suure tähtsuse. Sageli peab niisugune näitleja ise hiljem tunnistama: jah, elevanti ma ei märganudki! Kuid elevanti peab märgatama, eriti kunstis, sest oluline peab välja toodama. Ja kui sa tolle olulise allakriipsutamiseks vajad üksikuid detaile, siis anna neid nii, et need ei karjuks: „Vaadake mind!“

Mis puutub aga küsimusse, kas näitleja peab oma osa käsituses toetuma intellektile või tundeile, siis see pole kellegi enda teha, vaid sõltub sellest, kas näitleja on intellektuaalne või emotsionaalne tüüp. Mulle näib, et meie näitlejaskond omas valdavas enamuses kuulub esimesse tüüpi. Peetakse ju eestlast üldiselt intellektuaalse tüübi esindajaks.

Kui pikk võib olla teatritükk, teisiti — kui kaua võib väldata etendus, ilma et see publikut tüütama hakkaks? Seda küsimust olen kuulnud korduvalt sõelutatavat. Mingisugusel müstilisel teel (aga võib-olla ka kogemuste kohaselt) on üldiseks arvamiseks kujunenud, et teatrietenduse parajaks pikkuseks on 2½ tundi. Lühemad etendused ei võimaldavat publikul küllaldaselt määral „soojaks“ minna, kuna pikemate etenduste puhul vaatajaskond väsivat. Muidugi peab siinjuures silmas pidama ka etenduse kvaliteeti, sest viletsat asja ei talu keegi kuigi kaua.

Kui kõrvale jätta etenduse kvaliteedi küsimus ja lavatööse väärtused, siis ometi on meil olemas teatrietenduste „paraja pikkuse“ mõiste. Sageli olen võinud kuulda, kuidas inimesed kiruvad pikema etenduse puhul: „Oli see aga piin — poole ööni vedas välja!“ Nii näiteks „Töölisteris“ mängitud „Kuriteo ja karistuse“ puhul lausub üks teatrikülastajaid ilmse meelepaha: „Kuritegu on see, kui teater nii pikki tükke mängib, ja karistus see, kui pead seda näidendit 4 tundi jälgima.“ Loodan, et see oli üksikjuhtum, kuid see on siiski küllalt iseloomustav meie publiku „vastupidavuse“ kohta. Pikemale venivate etenduste puhul teatreis võib sageli märgata publiku huvi vaibumist: reageerimised näidendile jäävad loumaks, saali tekib suminaid, toolide nagistamist, tavalisest ohtramaid kõhatusi jne. Tähendab, publik väsib.

Millest on see siis tingitud? On väidetud, et Lääne-Euroopa teatreis antavat 6–7-tunnilisi etendusi ja publik ei avalda

vat mingeid väsimuse tunnuseid. Kas siingi ei saaks põhjenduseks tuua seda väidet, et eestlane kuulub intellekti-inimese tüüpi? Tähendab, teatrikülastaja vaatab näidendit oma mõistuse valgustusel. Ta ei lase endale midagi sugereerida, vaid kontrollib iga lauset, iga situatsiooni kriitiliselt. Ta ei andu laval sündiva mõjule niivõrd, et ta unustaks oma mõistuse resoneerimise ning laseks vaid tundeil valitseda.

Juhul, kui inimese olemus on täieliselt haaratud tundeist, nihkub kogu igapäevane elu tagaplaanile. Inimene ei märkagi, kuidas on möödunud aeg. Mõistuse ärkveloleku ajal aga inimene on pinguldatud olukorras, ta reageerib mitte üksnes näidendile, vaid ka kõigele saalis sündivale. Niisugune näidendijälgimine pole enam puhkus, vaid töö. Ja iga töö väsitab. Mõistuseinimene ei saa teatrietendusest kunagi nii sügavat elamust kui tundeinimene. Ja peame tunnistama, et meie publikul etenduse järelmõju kestab väga üürikest aega. Enamail juhtudel on nii, et kui inimene teatrist pärast etendust väljub, siis on ta otsekohe oma igapäevase askelduse keskel. Kui kuulatate publiku vestlust etenduse vaheaegadel, siis ainult väike osa neist räägib teatritükkist, kaugelt suurem osa aga räägib oma ühiseist tuttavaist, poliitikast, turuhindadest jne.

Niisiis meie publik ei ela etendusele kaasa tunnetega, kuigi muidu intensiivselt, ta vaatleb mõistusega. Ja sellest see tulebki, et kestvamate etenduste puhul hakkavad ilmneva väsimuse tundemärgid. Seepärast võib neil päris õigus olla, kes väidavad, et näidendit paras pikkus on 2½–3 tundi.

*

Lõpuks veel mõned sõnad teatriarvustuse küsimusest. Hiljuti peetud kunstnike päeval kritiseeris joonistusõpetaja H. Lepik kunstiarvustust. Seejuures leidis ta, et see olevat arvustuse kõige suurem puudus, kui kaks arvustajat kirjutavad ühe kunstiteose kohta vastupidiselt — tähendab, üks kiidab, teine laidab. Sama heideti ette ka teatriarvustajale ühes näitlejate seminari referaadis. Ja see vaatevinkel näib ka publiku hulgas rohkesti pooldajaid võitnud olevat. Kui üks arvustaja mõnd tükki või näitlejat kiidab ning teine laidab, siis kipub osa publikust siin otsekohe ühe või teise arvustaja mõistuse ja asjatundmise kohta oma järeldusi tegema. „Kuidas see siis on?“ küsitakse, „A kirjutab, et näidend resp. näitleja oli hea, kuid B kinnitab, et see kuhugi ei kõlbavat. Üks neist peab asjatundmatu olema.“

Niisugune otsus ei evi teisi väärtusi peale julguse. Kuid too julgus pole õigel kohal, sest kõigepealt peetagu mees, et kunstis

VANEMUINE

H. Raudsepa komöödia
„VEDELVORST“

Lavastus - K. Aluoja, lava-
pildid - A. Lepik

Pildil: Joosep (K. Aluoja) ja
„Vedelvorst“ (A. Mälton)

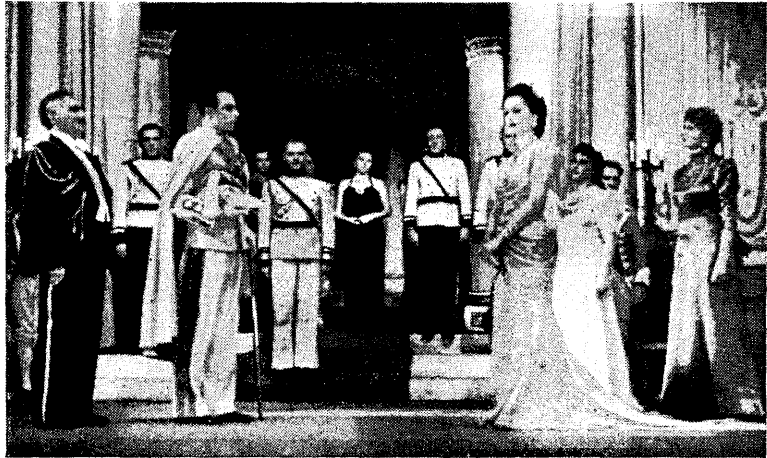

VANEMUINE

K. Farkas'e operett
„ÕUELOOŽ“

Lavastus - P. Varandi, lava-
pildid - G. Raud

Pildil: stseen III v.

UGALA

L. Zilahy komöödia
„PAIKE PAISTAB“

Lavastus — Ed. Tinn, lava-
pildid - A. Mõldroo

Pildil: stseen I v.

M. Metsanurga näidend „HALJAL OKSAL“ Vanemuises.
Pildil: Ado Vasar (A. Mälton) ja Susi (I. Suvero)

A. Faragó draama „MUINASJUTT MUSTAST MEHEST“
Vanemuises. Pildil Charlotte (L. Tubin) ja George
(J. Pöder)

pole absoluutseid tõdesid. Ja ega neid mujalgi ole. Üht asja võib seletada väga mitmeti, sest idealistide ja materialistide „sõja“ ajal möödunud sajandi teisel poolel toetusid niihästi materialist Büchner kui ka idealist Fechner mõlemad vanale mõnusale Kantile. Kumbki seletas õndsas Immanueli õpetust omamoodi. Samuti teame, et isegi eksaktsete teaduste alal on teadusmeeste vaated üksikuis küsimusis erinenud — ja kumbki pool pole lõpuks osutunud lolliks.

Kunsteoreetikute vaated üksikute kunstnike hindamisel erinevad diametraalselt. Ei leidu kirjanikku, kes omaks absoluutset tunnustuse. Loomulikult ei saa siis ka nõuda, et teatri kohta valitseks ühine arvamine. Üks pooldab niisugust kunstivoolu, teine naasugust. Kunstiveendumus on usutunnistus — ja meil ometi valitseb usuvabadus!

Ka näib meil valitsevat kaunis omapärane käsitlus arvustajast. Paljude arvates peab kriitik olema kunstikohtunik, kes segased asjad selgeks teeb. Arvatakse, et arvustaja peab olema otsegu pedagoog, kes teatritele ta vead kätte näitab ning õpetab, kui-

das neid vältida. Nii vähimalt võtavad näitlejad seda asja. Sest tihti võib kuulda kõnelusi, kus näitleja lausub arvustajale: „Sa kirjutasid, et ma olevat halb olnud. Ütle siis õige, kuidas ma oleksin pidanud mängima!“

Arvustaja ei saa võtta endale kunstikohtuniku ülesandeid, sest siin puuduvad paragrahvid, mille järgi õigust mõista. Ka ei saa ta olla pedagoog, sest selleks puutub ta liig vähe kokku teatri igapäevase tööga. Ja milleks on siis õieti teatrikoolid, näitejuhid, dramaturgid? Kirjanik, maalija, skulptor ei küsi kunagi arvustajalt, kuidas see asi siis õieti oleks pidanud olema.

Minu arvates on arvustaja vaid „hää publikust“. Ta on teatava osa teatripubliku arvamiste esindaja. Nagu kogu publik ei tarvitse ühe teatrietenduse suhtes olla üksmeelne, nii ei tarvitse seda ka arvustajad. Ühele osale publikust meeldib teatav näidend, teisele osale mitte. Nende esindajad, arvustajad, toovad selle meeldimise või mittemeeldimise avalikkuse ette, ja see on kõik!

Eugene O'Neill'i näidend „ANNA CHRISTIE“ Tallinna Töölisteatri
Lavastus - A. Särev, lavapildid - H. Tamm. Pildil: Anna (H. Sooper) ja Mat (A. Rebane)

Woldemar Mettus

„Vihkan neid kõiki, iga ema poega!“

Hilda Sooper Anna Christie'na

Lugene O'Neill'i armastus- ja merenäidendil „Anna Christie“, mis Andres Särevi juhatusel tuli ettekandele „Töölisteatri“, on öieti kõigest kolm tegelast, vähemalt teisest vaatusest alates. Meie peahuvi koondub nimiosalisele, keda mängis Hilda Sooper.

Esimene vaatus mängib väikeses New Yorgi sadamakõrtsis. Vasemal on letiruum, paremal tagatuba mõne lauaga. Tegelaste jutuajamisest me saame teada, et vana söelaeva kapten Chris Christopherson ootab oma tütart Annat, keda ta viisteist aastat pole näinud pärast seda, kui ta viieaastase Anna ühes selle emaga saatnud maale sugulaste juure. Viimasel ajal tütar olevat teeninud suuremas linnas lapsehoidjana.

Kui Anna ilmub esimest korda lavale, on seal ainult baarikelner Larry ja — tagatoas — räpakas Marthy Owen, vana Chrisi kauaaegne „kaaslanna“.

Väsinult ja tülpinult astub Anna-Sooper sisse kõrtsiuksest ja siirdub teretamata tagatuppa, kus ta sünge näoilmega raskelt vajub toolile. Ta süngust tõstab veel enam tume riietus. Ümbrus ei näi Annat kuigi suurel määral huvitavat ja ta põrnitseb omaette. Tülpimust on ta tooniski, kui ta kelnerilt tellib viskiit ja ingveriõlut ning famiiljaarselt käseb „poisut“ mitte olla koi. Sellest ja mõnest järgnevast lausest me saame aru, et Anna vaevalt on korralik lapsehoidja, kelleks teda peab isa. Marthy Owen ütleb selgesti ja peaaegu seltsimehlikult välja: „Taipasin kohe, mis lind te olete.“ Anna heidab talle ta „terasust“ irooniliselt tunnustava pilgu ja vastab ilma erilise teravusega, häält vaevaltmärgatavalt tõstes: „Noh, minagi taipasin teie suhtes kõik otsekohe. Te olete minu tulevik — neljakümne aasta pärast“. Nüüd ootame edasiste teravuste vahetamist, aga — hunt hunti ei murra; kuuluvad ju mõlemad naised elukutsesse, mida Eugene

HILDA SOOPER
Anna Christie'na I v.

O'Neill esimeses Anna kohta käivas remargis nimetab maailma vanimaks. Anna ja Marthy lepivad ära veel enne päristüli puhkemist ja pigistavad teineteise kätt. Siis Anna veidi elavnes jutustab sellest, kuidas ta on istunud kolmkümmend päeva vanglas, seal raskesti haigestunud ja viidud haiglasse. Tema hääles tundub nagu igatsust kaotatud paradiisi järele, kui ta vaikselt ohkega ütleb: „Seal oli kena olla.“ Ja ta pidavat siin kellegagi kohtama. „Mitte nii, nagu teie arvate,“ ütleb ta elavnes. Isaga, kes olevat suure maja uksehoidjaks ja kes talle loodetavasti annab toa ja kasti, et ta saaks puhata.

Anna on väga pettunud, kui ta kuuleb, et isa on talle valetanud ja et vana Chris ei olegi uksehoidja, vaid väikese sõelaeva kapten. Esimesed päris kibedad noodid ilmuvad ta tooni, kui ta mõruda pilguga ütleb: „Siis läheb minu puhkus muidugi ka vett vedama.“ Loomulikult peaks temagi siis elama laeva pardal, mis tema arvates on räpane. Päris nõrduks aga muutub Anna siis, kui ta lükkab ümber isa jutu tema „maalesaatmisest“. See ei olnud mingi suvitamine, vaid tal tulnud seal sugulaste

juures orja kombel tööd teha. Ja selle perekonna noorim poeg vägistanud ta ära, kui ta oli alles kuuteistkümnepäevane. Ja nii see siis läinud. Mitte korruga muidugi. Lapsehoidjaks olemine annud talle viimse hoobi. „Hoolitseda teiste laste eest, kui oled ise veel laps!“ ütleb ta vaikselt kurbusega, nagu iseennast kahetsedes. Aga siis ta hüüab välise bravuuriga: „Ma ei kahetse. Kõik oli meeste süü — kogu see asi.“ Ja siirast vihast välkuvate silmadega ta ütleb oma esimese tõesti kirgliku lause: „Issand, vihkan neid kõiki, iga ema poega!“ Aga seegi on öeldud sordiini all ilma erilise välise pursketa.

Üldse peab ütlema, et Hilda Sooper, keda me tunneme selle poolest, et tal on väga suur temperament, mis kergesti võib „üle äärtegi vahutada“, viib kogu Anna Christie rolli läbi väliselt hästi taltsutatud temperamenti ja kirega. Seda suuremaid kiretagavarasid me muidugi aimame ja seda enam mõjub meisse näitleja mäng.

Järgmisena tuleb etteaste isa ja tütre vahel. Mõlemad tegelased on tunduval määral ärevil — ei ole nad ju teineteist näinud viisteist aastat. Isa on huvitatud, milliseks inimeseks on kasvanud ta „Anna lilla“ (rootsi keeles „väike Anna“), Annal aga ei ole õieti mingeid mälestusi vanast Chrisist. Ja kumbagi vaevavad südametunustuse piinad...

Arglikult astuvad Chris ja Anna teineteisele vastu, vahetades niisama arglikke pilke. „Anna!“ hüüab viimaks isa ja lisab siis: „On hea sind näha, Anna.“ „On hea näha sindki,“ vastab tütar siira, kuid tagasihoidud heameelega. Aga nagu punane rätt härjale on talle isa lause: „Vean kihla, et kõik mehed, kes sind näevad, armuvad sinusse!“ Väikese plahvatusena tundub ta pahane vastus: „Jäta! Sa räägid nagu kõik teisedki.“ Aga see möödub niisama ruttu nagu iga tõeline väike plahvatus. Veidi teravamaks läheb Anna alles siis, kui ta heidab isale ette, et see süüdistab igas ajas merd. Kas meri on süüdi selleski, et isa on valetanud tütrele, et ta on uksehoidja?

Ei meeldi Annale ka isapoolne kutse laevale. Terava etteheitena kõlab ta küsimus, kas isa arvab, et see on hea koht noorele tütarlapsele nagu tema. Aga Anna lasseb end meeledli võluda sellest väimustusest, millega Chris talle jutustab elust laevapardal — on ta ju nii väsinud ja vajab tungivalt puhkust.

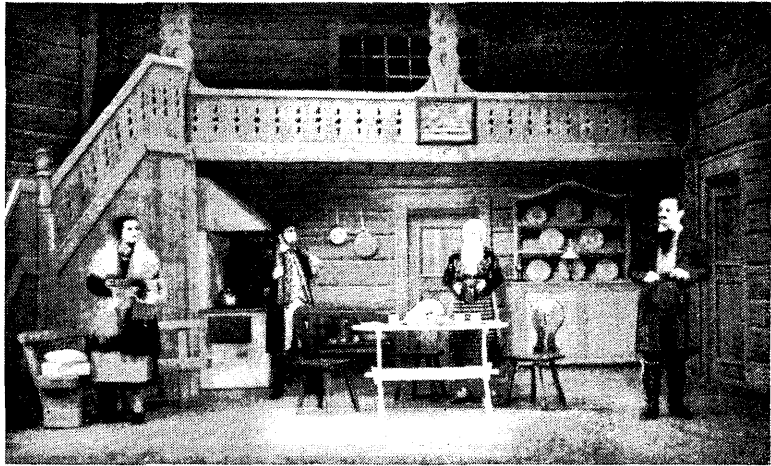
Enne laevaleminekut tuleb väike komet joomisega, kusjuures kumbki ei joo midagi kanget, vaid Anna — portveini, vana Chris aga — lahja õlut, mis paneb teissuguste tellimistega harjunud kelneri südamest naerma.

ENDLA

V. Mobergi draama
„NAINE“

Lavastus - E. Lemmiste, lava-
pildid - U. Halla

Pildil: Helga (M. Mikk), Jakob
(V. Laason), Johanna (R. Teder)
ja Mickel (H. Aare)

ENDLA

V. Katajevi komöödia
„RINGI KVADRATUUR“

Lavastus - E. Lemmiste, lava-
pildid - U. Halla. Pildil: lõpp-
steen

ENDLA

A. Birabeau' komöödia
„MINU POEG MINISTER“

Lavastus - H. Aare, lavapil-
did - U. Halla. Pildil: Robert
(P. Ruubel), Betty (R. Teder) ja
Gabriel (H. Aare)

Isa ja tütar istuvad ning vaatavad teineteisele sõbralikult uurivalt otsa.

Teine vaatus mängib kümme päeva hiljem, udusel õhtul, sõelaeva pardal.

See Anna, kes unistavas poosis seisab laevatekil, ei ole enam esimese vaatuse Anna. See Anna ei ole tülpinud ega väsinud. Mingi suur rahu on laskunud kogu ta olemusele. See naine naudib kogu oma keha ja hingega talle uut olukorda. Igast ta sõnast hoovab sügavalt rahulolu kõige-ga, mis teda ümbritseb. Ta liigutusedki on rahulikud. On, nagu tahaks Anna oma kätega paitada udu, mis annab talle puh-tustunde. Ta ei saa merevihkamisest aru ega nõustu selles suhtes isaga. Kogu jutuajamine, niipalju kui see puutub An-nasse-Sooperisse, toimub vaikselt toones. Ainult siis, kui isa viib jutu maaelule, ta ägestab hetkeks ja ütleb teravalt: „Olen sulle sada korda öelnud, et vihkan seda“.

Asjata püüab vana Chris Annalt võõru-tada ta armastust mere vastu. Ta püüab küll „vana saadanat“ maalida kõige sünge-mais värves, püüab talle selgeks teha, kui rumalad ja õnnatud on need naised, kes abielluvad meremeestega. Miski ei mõju. Anna ainult siiralt imetleb niihästi mere-mehi kui ka nende naisi.

Ja siis tuleb laevale Anna saatus — merehädalise iirlasest kütja Mat Burke'i isikus, kes on küll väliselt täiskasvanud mees, aga seesmiselt suur poiss, täis eht-iiri lapselikku usku, ebausku, kirglikkust ja pettumusvõimet.

Kui Anna leiab laevapardale roninud Mati tekil lamamast, on see tugev, aga ka hoobelda oskav mees pingutusist veel nii segane, et ta esimesel hetkel ei taipagi, kel-lega tal on tegemist. Ta iiri fantaasia ütleb talle ette, et tema ees seisab merineitsi. Ta näeb ka, et see on kaunis naine — aga võib-olla on seegi ainult lummutus. Alles pikapeale ta saab aru, et Anna on lihast ja verest inimene ja polegi mitte see vanaeit, keda ta seni on harjunud nägema vana Chrisi seltsis. Ta ütleb oma sõnad: „On liig palju tugevaid noori poisse merel, kes annaksid oma südamevere ühe teie suud-luse eest“ nii siira imetlusega, et Anna ei saa seda talle pahaks panna, vaid hakkab Matiga kergelt naljatamagi: „Poisse nagu teiegi?“

Järgneb Mati rünnak Annale suudluse saamiseks, mille Anna aga nii energiliselt tagasi lööb, et Mat jääb pooluimasena ta jalge ette lamama.

Anna kohkub, ta ajutine pahameel haih-tub ja ta peab varsti vastu tahtmist nae-ratamagi, kuna Mat ei loobu talle siiralt avaldamast oma imetlust. Kui aga Mat ütleb: „Ma ei vääri seda, et suudelda teie-

taolise kena, viisaka tütarlapse saapa-taldu“, siis Anna võtab vaevalt varjatud heameelega vastu kütja sõbruspakkumise. Ja siis Mat jutustab endast, laevahukust ja meremeeste elust. Anna kuulab kõike seda suure huviga. Aga arusaadavalt see, mida Mat kõneleb neist naisist, kelledega ta seni on kokku puutunud sadamais, puudutab teda piinlikult ja valusastigi, kuna need meenutavad talle ta endist eluviisi. Ta tõuseb, et lahkuda, jääb aga siiski Mati palvel kohale. Ja siis ütleb Mat: „Tollest päevast peale, mil jätsin maha oma kodu, et minna siisi kühveldama, on see esimene kord, et kõnelen ühe tõeliselt kor-raliku naise-ga.“ Anna-Sooper pöörab Matile selja. Temast kõneldakse kui kor-ralikust naisest! Teda imetellakse!

Mat saab Anna seljapööramisest nii aru, nagu oleks Anna solvunud seepärast, et ta üldse kõneleb müüdavaist naisist, ja palub südamest lepitust. Anna pöörab oma näo jälle Mati poole ja ütleb vaikselt, sügava rõõmuga: „Ma pole sugugi pahane.“ See kõlab nii, nagu tahaks ta öelda: „Täna sind südamest hea arvamise eest, mis sul on minu kohta.“

Aga Mat paneb Anna veel piinlikumasse seisukorda, valmistades talle ühtlasi veel suuremat rõõmu, kui ta ütleb: „Siis te ar-vate, et tüdrukut nagu teie vahest ei eks-i-takski minevik, vaid ta näeks ainult seda head, mis ta ise minusse on pan-nud?“

Tema, Anna Christie, „langenud“ naise kohta arvatakse, et tema võib paremaks muuta mehe, kes on küll väliselt toores, seejuures aga rikkumata lapse hingega. See peab Annat liigutama ja vapustamagi, ja seda on ka märgata toonist, millega Sooper vastab: „Kindlasti!“, ning pilgust, millega ta vaatab Matile otsa.

Vanale Chrisile, kes nüüd kajutist tuleb, ei meeldi sugugi see, mida ta näeb ja kuu-leb, seda vähem, et Mat lubab kisendada udusireenina üle kõigi merede, et ta varsti abiellub Annaga. Anna hoiab ära tüli puh-kemise meeste vahel ja talutab Mati ka-jutisse.

Kolmas vaatus mängib nädal hil-jem laeva kabiinis. Anna, kes kindlasti juba eelmise vaatuse lõppedes on hakanud armastama Mati armastust, armastab nüüd meest ennast. Ta on nõrдинud mõttest, et isa võib-olla arvab, et tema ja Mati vaheli-ses armastuses on midagi lubamatut. Ta ägestub ja ähvardab isale öelda ebameeldi-vaid uudiseid, kui see ei lakka teda hoiata-mast abielu eest meremehega. Viimaks isa küsib: „Vahest sa koguni usud, et armas-tad teda?“ Anna viskab pea kuklasse ja vastab trotslikult: „Mis siis, kui ma seda teeksingi?“ Aga kogu ta trots ja jonn

VALGA TEATER

A. Kivi komöödia
„NÖMMEKINGSEPAD“

Lavastus - V. Soosõrv, lava-
pildid - K. Rooleid

Pildil: stseen IV p.

VALGA TEATER

M. Raua dramatiseering
„KIRVES JA KUU“

Lavastaja - V. Soosõrv, lava-
pildid - K. Rooleid. Pildil: Tiit
(A. Toiger) ja Linda (J. Raiend)

VALGA TEATER

H. Vuolijõe näidend
„JUSTIINA“

Lavastus - V. Soosõrv, lava-
pildid - K. Rooleid

Pildil: lõppstseen

KRISTJAN RAJASAARE

näitekirjanik, kes hiljuti pühitses oma 60-a. sünnipäeva

kaob, kui Chris pärib: „Võib-olla . . . sa kavatsed temaga abielluda?“

Anna nägu tõsineb ja kurveneb, kui ta vaikselt vastab: „Ei!“ Siis aga ta ütleb kindlasti ja poolenisti ähvardavalt: „Ära kunagi enam ütle, et ta ei ole küllalt hea minu jaoks. Võib olla, et mina ei ole küllalt hea tema jaoks.“ Säärane seisukohavõtt on nii üllatav vanale Chrisile, et ta ei oska muud öelda kui: „Tõepoolest, sa oled põrunud!“ Aga täis sügavat veendumust ütleb Anna: „Ma arvan, et just neil viimastel väheseil päevil olin ma kindlasti mina ise!“ Ja tal on õigus — alles ehtsas armastuses inimene leiab oma õige mina.

Anna läheb jalutama. Järgneb etteaste Chrise ja Mati vahel, mis kujuneb teravaks kokkupõrkeks, mille väljakutsujaks on loomulikult vana Chris.

Anna tuleb tagasi. Ta märkab kohe, et meeste vahel on midagi olnud. Mis nimelt? Chris ei taha tõega välja tulla, aga Mat ütleb, et nad on kõnelnud temast, Annast. Ja nüüd tuleks see jutt lõpetada tema kuuldes. Anna aimab midagi paha ja ta toon ei ole kaugeltki kindel, kui ta vastab: „Kindlasti!“ Ja siis Anna, algusest kõhklevalt ja nagu piinlikkust tundes, abitult, aga viimaks täitsa kindlatooniliselt tunnistab üles oma armastust Mati vastu. Mat suudleb Annat. Anna laseb seda sündida, aga tõukab Mati eemale ja ütleb väga vaikselt, aga publikule (mitte seitsmendas taevas viibivale Matile) selgesti kuuldavalt: „Jumalaga!“

Vana Chris tuleb välja oma trumbiga — Anna ei abiellu v a t Matiga. Anna kinnitab seda rahulikult: „Ma ütlesin: jumalaga!“ Aga ta hääli väriseb, kui ta lisab juure: „See oli lahkumissuudlus, Mat.“ Ta püüab oma rahu säilitada, aga juba ta peagu karjub: „Ma ei ole hull!“ Ta piinleb vaikselt, kui Mat temalt meeleheitlikult pärib, milles siis takistus seisab. Ta lükkab ägeda „Ei'ga“ ümber Mati kartuse, et viimati Anna on juba abielus kellegi teisega. Teisi takistusi Mat ei tunnusta. Ta käseb Annat riietuda, et minna laulatusele. Isa keelab seda tegemast. Anna on nagu mängukann meeste vahel, kelledest üks aina käseb, teine keelab, kusjuures nad teda tirivad kord ühele, kord teisele poole. Nad käituvad nagu kõik need mehed, kes näevad naises ainult asja või sõnakuulelikku orja. Ei ole siis ka ime, et Annas elustuvad kõige halvemad mälestused, mis pandid teda esimeses vaatuses ütleva: „Ma vihkan neid kõiki, iga ema poega!“ ja et ta kannatus katkeb. Ja nüüd tuleb Hilda Sooperil kõige jõulise koht, kõige tugevam plahvatus. Seejuures ta aga ei röögi ega määratse. Ta tarvitab küll palju jõudu, aga siiski rohkem seesmist kui välist. Ta rebib end lahti teda hoidvatest meestest ja hüüab neile vägevasti: „Te võite põrgu sõita mõlemad!“ Mehed on nagu puuga pähe löödud ja Anna võib jätkata peagu eksitamatult. Ta põrutab meestele peale, kui need tulevad oma vahelerääkimistega ja ütleb neile siis halastamatult, täis äärmist kibedust toonisi välja kõik, mis teda seni on piinanud ta õnnetuses ja õnneski. Ta jutustab isale ja mehele, kes teda armastab ja keda temagi armastab, kogu oma piinarikka eluloo ja kuidas ta langenud — meeste kaasabil, kes tema kallal karjunud niisama nagu äsja Chris ja Mat.

Ja siis Anna täis vaikset kibedust, aga siiski ka seesmist ootevärinat ütleb Matile: „Niisiis sa soovid, et ma riietun ja lähen sinuga maale, eks? Muidugi soovid sa seda!“ Ta väliselt ei näita seda, kui raske hoobina temasse mõjub hirmsasti pettunud Mati toores vastus: „Kurat võtku sind!“, aga ta on surmani kurvastatud, kui ta näeb, et Mat ei usu seda, et armastus Mati vastu on ta teinud puhtaks. Ta tahaks meeleldi surra Mati käe läbi, nagu see ähvardab, ja kuulab vaikselt ära, kuidas Mat meeleheitlikult kõneleb häbist, millesse Anna teda olevat saatnud. Siis aga, kui Mat teda oma sõnadega päris porri tallab, ta vihastub äkki uuesti: „Kasige välja“, et siis täitsa murtuna istuda.

Viimane vaatus mängib seal, kus eelminegi. On möödunud kaks päeva. Anna, kes on oma asjad pakkinud, ootab süngelt kedagi ja kargab ärevuses püsti,

NARVA TEATER

A. Kivika – A. Annisti draama
„NIMED MARMORTAHLIL“
Lavastus – A. Piller, lavapildid –
V. Peil. Pildil: vasakul Käsper
(B. Peensaar), keskel Miljan (A.
Kattai), paremal Ahas (B. Mikkal)

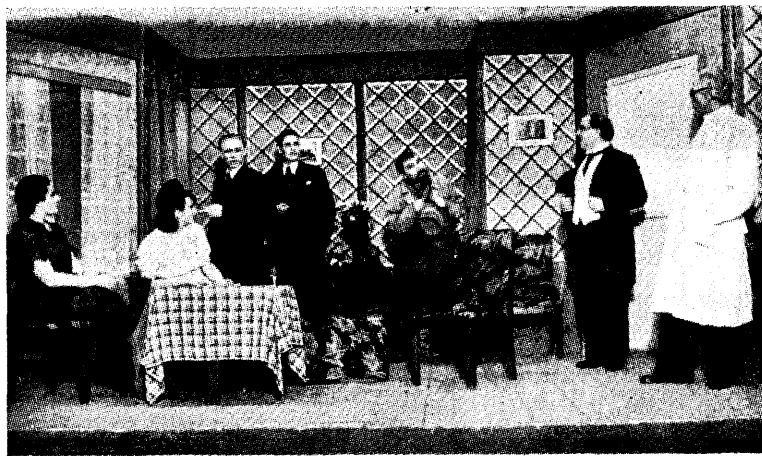
KANNEL

A. Vegneri komöödia
TÜ TARLAPS IRENE“
Lavastus – F. Pettai, lavapildid –
J. Randoja. Pildil: stseen II v.

KANNEL

S. Kiedržinski komöödia
TAGASI PATU JUURE“
Lavastus – F. Pettai, lavapildid –
J. Randoja. Pildil: stseen II v.

kui kuuleb lähenevaid samme. Ta on väga pettunud, kui kabiini astub Chris, sest ta igatseb Mati järele. Anna avaldab Chrisile trotslikult, et tal oli ja on kavatsus minna tagasi sinna, kust ta isa juure tuli, aga siis ta vaikselt lepib ära ennast süüdistava Chrisiga. Isa teade, et ta on tütre tuleviku kindlustanud, ta võtab vastu osalt tänu, osalt irooniaga. Ja siis ta kohkunult avastab isa kuuetaskus revolvri, mille ta ära võtab. Vana Chris, kes on väsinud kahepäevasest joomisest, läheb magama.

Anna kõnnib närviliselt edasi-tagasi: „Issand jumal, ma ei talu seda enam!“ On kuulda raskeid samme. Anna satub rõõmsasse ärevusse: „Mat!“ Aga siis valdab teda kummaline hirm ja ta peitub. Ilmub joobnud Mat. Anna ilmub otsustavalt oma peidukohast. Mat tuleb lähemale, Anna ähvardab teda revolvriga, aga see ei mõju Matti: „Lase siis!“ Anna laseb õnnetult revolvril kukkuda.

Matil on veel üks lootus — võib-olla Anna on kogu oma loo valeatanud. Anna on hirmsasti vapustatud, aga ta ei suuda öelda, et see oli vale. Ta küsib suurimas ahastuses, et kas Mat siis ei või andestada.

Mat ei või. Aga miks ta siis tuli tagasi, piinama Annat, miks ta ei läinud laevale, mis teda viiks hästi kaugele! Mat ongi lasknud end munsterdada laevale. Anna naerab närviliselt, kui saab teada, et see on sama laev, millele asub teenistusse ta isagi. Ja siis tekib Mati hinges viimne lootus. Kui ta võiks olla täitsa kindel, et tema on ainus mees, keda Anna on armastanud... See lootus äratab lootust Annaski, nii et ta rõõmukarjega pöördub Mati poole. Ja nii Anna-Sooper võitleb oma viimset võitlust. Kogu ta suur armastus on tal sõnus, toonis ja žestis, kui ta Matti igati püüab veenda selles, et tema on ainus mees, keda ta kunagi armastanud. Kramplikult ta hoiab risti, kogu oma hingega ta vannub selle juures, kirglikult ta kinnitab uuesti oma armastust, saades viimaks võidu Mati kõigi kahtluste üle. Ja nüüd ta on õnnelik, kuigi Mat läheb nagu Chriski kaugele teekonnale, ja joob ühes Mati ja vahepeal magamast tulnud isaga mere terviseks.

Hilda Sooperi Anna Christie jääb kauaks meele. Siin oli kõik läbi tuntud ja läbi elatud viimse peensuseni, siin leidsid unustamatu kehastuse suur kirk ja suur armastus.

Uno Sillaste

Soome teater sõjapäevil

jal, mil kirjutame soome teatri ajakohaseist päevaküsimusist, ei arutleta seal enam muidugi teatriprobleeme, kuna kogu maa on muutunud sõjalavaks, kus areneb võitlus rahvusliku iseloomi eest. Küsimused, millest allpool kõneleme, olid päevakorras mõni aeg tagasi, mil ei kõnelnud veel kahurid, kuid ometi oli õhus tunda juba sõjaeelset püssirohu hõngu.

Algas kogu tänavune teatrihooaeg ümbritsetuna õige murettekitavast ja tõsisest horisondist. Septembri algul puhkenud sõda ja selle järellainetused haarasid kodanikehulki nii, et tunti tungivat vajadust igaõhtuse päevauudiste ja sõjasündmuste kuulamise järele raadioaparaadi ees ja teatri külastamine muutus kõige truu- mailegi teatrikülastajatele juhuslikuks ja teisejärguliseks meelelahutusvahendiks. Hiljuti lõppenud Poola-Saksa sõja järele hakkas tulema nagu uus elu ja hoog teatriellu. Ent siis?...

Oktoobri algul, mil algasid Vene-Soome nõupidamised ning osaline kodanike evakueerimine Helsingist, tuli teatril män-

gida tühjadele majadele. Häda oli ka repertuaari esitamisega, kuna rida nooremaid jõude tegevuskaadrist pidi minema täitma reservväelase kohustusi. Kuna reservväelaste meelelahutuse eest hoolitsemine sai kogu seltskonna tähelepanu objektiks ning teatril anti siin väga suur osa, läks näitlejail korda luba hankida pealinna jäämiseks, kus nädalas anti paar-kolm etendust reservväelasil.

Kuigi teatril seisis kavas — eriti „Rahvusteatri“ (Kansallisteatteri) — rida tõsiseid ja klassilisi teoseid, milledest mitmed läinud hooajal ei näinud rambivalgust kodumaiste ajakohaste näidendite suure menu tõttu, ei saadud asuda nende ettevalmistamisele. Näitlejail tuli liig sageli esineda raadios kuuldemängudes, deklameerida isamaalisel värse ning igati kaasa aidata isamaalise ja päevakohase meelelahutuse ettevalmistamises sõdureile. Vaevalt sai „Rahvusteater“ publiku ette tuua Chopini ja Sandi suure armastusloo ning Ibseni „Mere tütre“, kui avalikkuses tulid kuuldavale hääled, et teatrid peaksid oma pilethindu (mis vastavad meie muusikalavastuste hindadele) alandama, mida teatrite juha-

KURESSAARE TEATER

A. Jakobsoni draama
„VIIRASTUSED“

Lavastus - R. Kuljus, lavapildid
- H. Peep. Pildil: dr. Villak
(R. Kuljus), dr. Lepik (H. Peep),
pr. Lepik (M. Suits) ja kol. Vaino
(T. Maripuu)

KURESSAARE TEATER

A. Jakobsoni draama
„VIIRASTUSED“

Lavastus - R. Kuljus, lava-
pildid - H. Peep

Pildil: Kaarna (G. Levkovitš)
ja dr. Lepik (H. Peep); pr. Le-
pik (M. Suits) ja Maia (A. Kuljus)

KURESSAARE TEATER

O. Lutsu - A. Särevi dramati-
seering
„TAGAHOOVIS“

Lavastus - R. Kuljus, lava-
pildid - H. Peep

Pildil: Sass (E. Pea), Soin (R.
Kuljus) ja Trei (N. Maripuu)

Eelseisvaid esietendusi eesti teatris

20. detsembrist 1939. a. — 1. veebruarini 1940. a.

Teater	Teose nimetus	Lavastaja	Esietenduse aeg*)
ESTONIA	„Karmen“ — Bizet' ooper. „Kompromiss“ — H. Raudsepa näidend. „Pesa“ — A. Birabeau' näidend	E. Uuli A. Särev P. Pinna	6. jaan. 1940. a. 12. jaan. 1940. a. 26. jaan. 1940. a.
VANEMUINE	„Jõuluöö ime“ — A. Vesiloo laste- näidend. „Peer Gynt“ — H. Ibseni poem. „Kompromiss“ — H. Raudsepa näidend. „Ilgavene legend“ — A. Sepa ja P. Ardna operett.	J. Kull K. Aluoja A. Mering A. Mering	17. dets. 1939. a. 11. jaan. 1940. a. 18. jaan. 1940. a. 25. jaan. 1940. a.
EESTI DRAAMA- TEATER	„Jäämererahvas“ — L. Hanseni ja K. Holteri näidend. „Noor mets“ — J. A. Hertzi näidend.	Ed. Türk A. Sunne	14. jaan. 1940. a. 27. jaan. 1940. a.
TALLINNA TOOLISTEATER	„Ehitaja Solness“ — H. Ibseni näidend. „Naine“ — W. Mobergi draama.	P. Põldroos E. Toona	15. jaan. 1940. a. 18. jaan. 1940. a.
ENDLA	„Ootan last“ — E. Hovalti näidend. „Ema jutustus“ — J. Madari noorsoo- näidend.	Ed. Lemmiste V. Laason	26. dets. 1939. a. 18. jaan. 1940. a.
UGALA	„Muistne kuld“ — H. Marana laste- näidend. „Pr. dr. Szabo“ — L. Fodori nalja- mäng. „Põhjalased“ — A. Järveluoma rahva- tükk.	K. Söödor Ed. Tinn Ed. Tinn	26. dets. 1939. a. 31. dets. 1939. a. 6. jaan. 1940. a.
NARVA TEATER		Andmed puuduvad	
KANNEL	„Jänesepoiste jõuluöö unenägu“ — A. Koeli lastenäidend. „Jõulurõõm“ — R. Halde lastenäidend. „Viirastused“ — A. Jakobsoni näidend.	V. Lember F. Pettai F. Pettai	25. dets. 1939. a. 1. jaan. 1940. a. 20. jaan. 1940. a.
VALGA TEATER	„Mootorpruut“ — L. Szilágyi ja M. Eisemanni operett.	M. Söödor	26. dets. 1939. a.
KURESSAARE TEATER	„Tatra tüdruk“ — P. Ardna ja J. Rõõ- musaare operett. „Päikesesilm“ — M. Mölleri lastenäi- dend.	R. Kuljus R. Kuljus & T. Maripuu	26. dets. 1939. a. 6. jaan. 1940. a.

*) Esietenduse aegades on muudatused võimalikud.

tused ka tegid. Repertuaaris asendati tõisemad tükid ajaviiteliste näidenditega, kuna niigi tõsisel ajal ei soovitud lavalt jälgida draamasid.

Vähene publiku osavõtt etendusist, alandatud pilethinnad ning ebakorrapärane etenduste arv löid teatrite eelarved ja kalkultatsioonid segi. Ajakirjandus mõistis teatrite rasket seisukorda, apelleeris valitsusastutuste ja linnavalitsuste poole, kust paluti teatreile lisatoetust. Arvestades teatrite osatähtsusega rahva kasvatamisel ja ta meeleolu tõstmisel palved rahuldajagi, kuigi osaliselt. Et kogu soome rahva mõte ja tegutsemistahe ning ohvrimeel avaldus riigikaitsele hoogtoos, ei saanud näitlejaskond loomulikult sellest eemale jääda. Rindele läinud sõjamehed ootavad võitlusragina vahel meelelahutust, ja kes seda neile peaks andma kui mitte näitlejad! Nii on ka pealinna näitejõud koonduvad n.-n. rinde-rändteatrisse ning sõidavad nüüd maad mööda ringi, kus nad siis tagalais näitekunstiiga lõbustavad oma kodukaitsjaid kaasvõitlejaid. Pealegi on neil kui Soomes harrastatava paatosliku kõnekunsti viljelejalid nüüd tublisti tööd rahvamasside isamaalise tunde ja meeleolu säilitamisel ja õhutamisel.

On selge, et olukord, milles Soome teatril tuli tänavu sügisel töötada, oli harukordselt ängistav ja töörõõmu halvav. Ning praegu seisab raudriie lava ees ja uksti ehivad sildid: „Suletud“. Ei ole ka ette näha, mil Soome Thalia templeis algaks jälle normaalne elu. Igatahes ei olene see sõnakunsti teenijaist, vaid neist, kes elava sõna ja kunstitöö kandjad on asetanud tulirelva ette. Millal nad sealt tagasi pääsevad ja kas nad kõik veel endiselt võivad sinise elu näitelaval esineda, seda teavad vaid inglid taevas.

*

Sõja eelõhtul etendus „Rahvusteatri“ „Kohtunik Marta“ 50. korda. See on selle teatri ajaloos esmakordne juhtum, kus üks näidend kahe hooaja kestes on jõudnud sellase juubeliarvuni, kusjuures rohkem kui 40 etendust anti ühel poolaastal.

See näidend on teadagi huvitav eeskätt just oma eluliste tüüpide poolest ning stseenidelt, mis hargnevad nende inimeste vahel, keda võime kohata elus. Niisiis rohkem silmale vaatlemiseks kui mõistusele arutluseks.

Näinud „Kohtunik Martat“ kahel korral „Rahvusteatri“ ning kahel korral „Estoonias“, tahaksin tuua mõningaid võrdlusi ja karakteriseeringuid soome ja meie näitlejate kohta „Kohtunik Marta“ tegelaskonnast.

Kuna lavastus oli mõlemas teatris ühe ja sama isiku kätes — Pekka Alpo, siis kummaski lavastuses silmapaistvat erinevust polnud märgata. Nimetamisväärtne oleks vahest viimases pildis n.-n. „naistegelinskite“ stseen. Siin soome lavastuses olid seltskonnadaamid enam karkeeritud ning nii mõneski näos laval tunti ära kohalikke tegelasi Soome pealinna seltskonnast, misugune asjaolu kutsus esile publikus naerupuhanguid kui ka naispere protestiavalduid ning sõnavõtte avalikkuses. Kõik see kokku aga löi näidendile üha uusi vaatajaid ja teatreile kassat.

Nüüd tegelaste juure. Professor Karstat kehastas Uno Laakso, keda Tallinna publik tunneb tema matemaatikaprofessori osast küllaskäiguetenduselt „Distiplineerimatus sugupõlves“. Laakso on näitleja, kelle lavale ilmudes publik tunneb otsest heameelt ja kes mängib miimika ja liigutustega, mis on ainult laaksoilikud. Tema Sheppey „Peavõidus“ ja mitmed mõnuste professorihärrade osad on annud talle võimaluse hiilata ning teenida nii publiku kui ka arvustuse üksmeelse poolehoidu. Ja need stseenid, kus Laakso professorirolli mängides avaldas end muheda meheliiku vanahärrana, kes talitab kohvikeetmisel, lapsele pesu vahetamisel, kardinat ja mööblikatete pealepanemisel jne., seal ei lakanud vaatajad otse spontaanset vaimustust avaldamast. Seevastu Laakso esinemine tõsisemates stseenides, nagu üliõpilaste eksamineerimisel ja pahameeleavalduses oma naise liigse kodust võõrdumise pärast, ei pääsnud minu tundmist mööda nii mõjule kui Albert Uksipi Karstal. Uksipi professor oli üldse nagu teravamate joontega joonistatud ning meenutas vaatleja, kes on tõeliselt professori ees eksamil värisenud, otse akadeemiliselt ehtsat professori prototüüpi, kellele ei tohi midagi juure anda ega tema ehtsast olekust midagi ära võtta. „Kohtunik Martat“ on põhjust kindlasti kaks korda vaadata, kui Karsta rollis näeme üks kord Laakso ja teine kord Uksipit.

Kui Laakso ja Uksipi professoriisikus oli soome näitleja pehmem oma väljendusviisidelt ning meie oma iseloomulikum, teatraalsem, siis naispeaosaliste rollides esinejad olid vastupidised oma mängulaadilt ja osade edasiandmiselt. Marta Kaatja-Kylliki Väre ja Marta Kaatja-Mare Leet on kaks erinevat naiskohtunikku. Väre, kelle hääle ulatus ja tugevus on mõnigi kord mõne mehe teatrisaalis hüppama pannud — nagu Soomes räägitakse — oli omas osas palju meheliikum, kärsitum ning eneseavaldamisvormides järsum. Soome naine üldse on omas elulaadis ja olemuses vähem naiselik ning lüüriline kui meie oma.

Ja Kylliki Väre sõnad ning pürsked kohtuniku-stseenis olid jõulisemad ja veenvamad kui Mare Leedi omad. Leet kujundas aga paremini selle lembe ja armastusväärse lapsema ja abikaasa tüübi viimasest vaatusest, kellest unistab noor kohtunik Juho Kaarika. Arvan, et autorile, kes võitleb naiselikkuse eest, pidi küll Leedi lüürilisem põhitoon vägagi meeldima.

Omapärase ja meil peagu tundmatu isikutüübina esineb „Martas“ maakonnakohtunik Gustaf Schroderus. H. Laur selles rollis tegi oma mehise ja publikule vägagi meeldiva töö, andes temale omase karakterrolli. Kuid „Rahvusteatri“ Aku Korhonen andis teises vaatuses vana Schroderusena sellase lavakuju, et ainuüksi selle pildi pärast tasub väga „Martat“ vaadata. Korhonen, kes põlvnevat Põhja-Soomest, andis oma isevärki kõnet edasi sellases omapärase soome murdes ja peenetundelise nüansseerimisega, et ka soome keelt mittemõistja pidi taipama, et Schroderuse omapärasest kuju võis täiuslikult

anda ainuüksi näitleja Korhonen. Ei ole see paljas juhus, et soomlane Korhonen on mitmes rollis esinenud venelastest kolleegide seas Moskva Kunstiteatris!

Juho Karstad soomlase Joel Rinne ja meie Kaarel Karmi käsituses on täiesti võrreldavad ja kõrvutatavad omas mehisuses ja uljuses. Ja nagu meie Ants Lauterit soomlaste poolt peetakse väga soomelikuks karakteriks, nii Meta Luts on naisnäitlejaist oma kujult, häälekõlalt ja žesti poolest usutav soometar ning andis sellena ka täisverelise Hedvig Koski tüübi, keda „Rahvusteatri“ kehasas Ansa Ikonen. Teet Koppelit kõrvutaksime ka Uno Salmisega nimismehe Pellikka osas. Usun, et oma dramaatilise närviga Koppel annaks ka vene Raskolnikovina samaväärse tüübi Salmise Raskolnikovile. Ehkki mõlemal on kuju ja olemuses soomeliku, on neil mängus venelist draamasooni.

„Estonia“ teatrijuhatusel teeksin ettepaneku: Kui olud peaksid kunagi paranema ja üle lahe sõit saama võimalikuks, kutsutagu siis soome „Kohtunik Marta“ tegelased külaskäiguetendusele „Estoniasse“!

Jean Racine'i 300 aasta sünnipäev „Teatril“ kirjutanud Jean Prévost Pariisist

Jean Racine sündis Ferté Milon'is 1639. a. detsembrikuus. Temast taheti teha preester, kuid temast sai kirjanik. Vana prantsuse literatuuris leiame palju neid, kes olid määratud teenima sõjaväes, nagu La Rochefoucauld, Saint-Simon, Vauvenargues, neid, kes olid määratud olema õigusteadlased, kohtunikud, advokaadid, seadusandjad: Montaigne, Corneille, La Fontaine, La Bruyère, Boileau, Voltaire, Montesquieu, lõppeks neid, kes juba olid või olid saamas vaimulikeks. Ja isegi need, kes end vägivaldselt kiskusid lahti kirikust, on siiski läbi immutatud tema vaimust. XVII sajandil, Bossuet' ja Fénelon'i vahel, kuulus Racine vaimulike kilda.

See päritolu selgitab meie arvates viisi, kuidas Racine uuendas teatrit. Suur prantsuse dramaturg Corneille oli advokaat. Tema lõi ilukõnelise ja kõlava tragöödia. Ta eelistas riigiasju, avalikke vaidlusi, keerulisi sündmustekäike. Racine'i seevastu kasvasid inimesed, kes kuulasid teiste pihitumisi või kes lakkamatult ennast kritiseerisid, et siis ise pihituda. Tema suur saavutus, mis on ainulaadne teatriajaloos, tu-

leb sellest, et ükski pole viinud nii kaugele kui tema selle sisemist selgust. Peagu terves ülejäänud teatrikirjanduses osalised kaitsevad ennast, Racine'i juures aga nad tihti süüdistavad iseennast.

Racine'i kuulsus algas „Andromaque'iga“. Teose aineistik on võetud Euripideselt, kuid täieliselt uuendatud. Ükski greeklane poleks iialgi kujutanud võimsate, kuid lõhestatud hingeeluga kangelaste seemist kannatust naise pärast, kes seisab niipalju kõrgemal meestest.

„Britannicus“, Racine'i teine triumf, on aineistikuliselt laenatud Tacituselt, kes vana aja kirjanikest nägi inimese loomust kõige mustematel värvidel. Racine lisab siia veelgi sügavamat julmuse. Lugu Neerost, kes mürgitab oma poolvenna ning kes on juba valmis mürgitama oma ema, oli äärmiselt aktuaalne seitsmeteistkümnenda sajandi Prantsusmaal: Médicis' kuningannad olid toonud endaga kaasa mürgitajad, kellele tava jäi püsima ka pärast neid. Racine ise, ühel ajal kuninga soosiku Madame de Montespaniga, oli segatud mürgitajanna Voisin'i protsessi.

Nagu „Macbeth“, südantlõhestavate karjatustega läbipõimitud tumedate mõrvade

seeria, oli Elisabethi-aegse tragöödia hari-punktiks, nagu kuldse sajandi kõige kau-nimad hispaania teosed kujutavad armas-tust, mille armukadedus vähendab mingiks askeetlikuks inkvisitsiooniks, mis on in-i-mese hinge teiseks äärmuseks, nii ka Racine jõuab „Bérénice's“ klassilise tragöödia haripunktini: siin esineb kaks sündmuste käiku viie akti kohta ja kolm osalist, kes analüüsivad põhjani oma tund-musi ja otsustavad need ohverdada.

Kuid välismaalasele, kes pole veel mi-dagi lugenud Racine'ilt või kes soovib näha ka klassilist autorit leiutamas tume-dat, metsikut ning verist intriigi, peaks soovitama eelkõige „Bajazet'd“. See on idamaise armukadeduse draama, nagu „Othello'gi“, haaremidraama, mille aine on võetud kaasaegsest sündmusest, kirjutatud lihtsate sõnadega, millede mõte on varja-tud ja hirmus ning kus näeme laval verd.

Mul on olnud juhus tutvustada ameerika ning inglise publikut „Mithridate'i“ ja „Iphigénie“ värsside äärmise ilu ja sujuvusega. Kuid neid ei ole võimalik tõl-kida. Isegi Goethe ja Schiller, kui nad püüdsid tõlkida Racine'i, lasksid temast kaotsi minna üle kolme neljandiku. Tema stiil — alati uus oma varjundites ning väljendustes, lihtsasõnaline, läbi põimitud valgussähvatuste ja müsteeriumidega, mis on omased ainult temale, ilma karjatusteta pateetiline ning poolkuuldavate kaevetega — omab Parthenoni bareljeefide ja Dona-tello kujude täpse täiuslikkuse, mida kõige viimistletumgi ümbervalamine või koopia juba reedab ning moondab.

Terve meelepsühholoogia, kaasa arva-tud isegi psühoanalüüs, aitavad tungida sügavamale Racine'i „Phèdre'i“ tegelaste hingeellu. Ka sel korral võttis ta aine Euripideselt, kusjuures ta seda muutis. Euripides tahtis ülistada ühe noormehe süütust — see ei ole moodne teema. Ar-mastusega segatud hirmsad perekonnavihad, Theseuse viha oma poja ning eriti vere-patuse võõrasema vastu, amme kaassüü, kes on kuritegelikum kui kurjategijad, lõp-peks Phèdre'i pahupidipaisatud kristlus ning tormamine hukatuse poole maalivad meie silme ette kõik teadvusetuse monst-rumid, valatuna kõige puhtamasse vormi.

Hulk aastaid hiljem kujutas Racine süütust „Esther's“. See on kõitev ning täiuslik kujutus, kuid kas seal peitub tem-a kunsti tõeline eesmärk? Kas peitub seal isegi klassilise kunsti eesmärk, mille vor-mide puhtus lubab niipalju jõulisust ja julgust sisu suhtes? Racine näis seda mõist-vat ning kirjutas „Athalie“, oma teise teose piibli aineil. Seal peitub terve tema vaade inimkonnale: idealismi, tema sügava harduse ning teatud järeleandmatuse vastu-

JEAN RACINE (1639 - 1699)

olud poliitika painduva ja tumeda reaali-susega. Need mõlemad pooled, mis esine-vad mitte ainult Jeruusalemmas, vaid ka vanaaja ja nüüdisaja inimkonnas ja kõigi aegade poliitikas, on esile toodud sellase võimsusega, et suur näitleja võib oma soovi järgi kallutada vaatlejad poolele, mida ta eelistab. Kui Sarah Bernhardt mängis Atha-lie'd, kujutas ta võimu tarkust ja korra tähtsust vandenõu ja müstilise komploti vastu. Kui seevastu Albert Lambert kehast-as Joad'i, haaras suurte vaimsete püüete võimsus materiaalsete jõudude vastu vaa-tajate hinge. See täieline objektiivsus ja tasakaal äärmuste vahel on üks Racine'i loomingu karakterjooni.

Kui tema tragöödiad mängiti kuninga õukonnas või Pariisis, kandsid näitlejad kaasaegset riidetust. Osa vaatlejaist, istudes laval, segunes näitlejatega. Niisiis antiik-aeg ja sündmuskohtade kaugus näisid ole-vat ainult ettekäänded, mille tagant otsiti vihjeid päevasündmustele, millest Racine oli püüdnud hoiduda. Igal juhul Racine'i teoseist taheti leida igavest inimest, ühi-seid jooni Euripidesee poolt kujutatud greeklaste ning nende suure sajandi prants-lastega, keda kujutas Racine. See publik, kes elas intriigides ning kirgedes, oli kõige teadlikum südame saladustest ning tundmuste keerdkäikudest. See oli nõud-likem kõigist publikuist, kes tõi kuuluse Racine'ile, kõige vähem „teatraalsele“ draamakirjanikest ning primale inimese sisemuse kujutajale.

Filmi- ja teatrisuudlusest

Teatris nagu filmiski juhtub väga sagedasti, et kangelane ja kangelanna suudlevad teineteist, kui asjad muidu on arenenud nii kaugele. See inimlik ja igapäevi meeldiv toiming sünnib võrdlemisi väheste ettevalmistustega, spontaanselt, ja vaatlejale näib, nagu oleks harjutamisel siin üsna vähe kohta. Kuid filmisuudluse tekkimine ei ole kaugeltki nii lihtne. Ja olgugi et suudlemist peetakse üsna kergeks tööks, on ometi väga palju tegemist, enne kui suudlus fikseeritakse kinolindile.

Üks inglise filminäitleja kujutab asja järgmiselt. Meesnäitleja pöördub oma tütarlast vaatlema ja vaatab teda ülalt alla. Kui ta ei ole küllalt pika kasvuga, tuleb tal astuda mingi kasti peale. Ta võtab tütarlast süle. Ka kerge töö. Kuid juuksur jälgib armukadedalt, et tütarlaste juuksed ei satuks korrasusse. Tuleb hoolitseda ka selle eest, et riided ei saaks kannatada. Selle järele võib tütarlast suudelda, kuid seejuures tuleb hoida oma nägu põiki üle tütarlaste näo, et mitte varjata kangelanna silmi. Tuleb suudelda keskkõrva suud ja hoolitseda ka vastava heli tekkimise eest.

Filmi valmistuses on mitmesuguseid keerukaid takistusi. Enne kui kangelane tohib suudelda kangelannat, ainust, kes teda sel hetkel maailmas huvitab, tuleb mõlemal kuulata palju nõuandeid oma hoiaku kohta, et saavutada suurimat mõju. Paar asub kohale, tütarlaps esiteks sohvale, kangelane ta kõrvale, ta keha kinni hoides. Tütarlaste tagasipööratud asend ei meeldi

näitejuhile, ta teeb korralduse enam istukile tõusta, ja kui see võetud asendis on raske, tuuakse talle seljatoeks mingi tünn. Nüüd vaatlevad direktor ja kaameramees paari ja nad märkavadki, et asend on siiski ebaromantiline, mispärast tütarlast asetatakse enam kallakusse asendisse. See on rahuldav, kuid vahepeal nii mehe kui ka naise juuksed on sattunud korrasusse, mispärast juuksur ja lokiastuavad appi ja korraldavad iga loki oma paigale. Tuleb tähele panna, et näitlejad kogu aeg valmis oleksid, et asend tunduvalt ei muutuks. Juuste korraldamise järele vaatab filmistuudio maskimeister, et kangelanna huultevärv oleks õige tooniga, ja parandab seda. Nüüd võiks arvata juba kõik valmis olevat, kuid veel ei ole siiski kõik. Kaameramehe abi ruttab kohale valgusmootjatega ja teeb täpse analüüsi valgustusajast. Selle järele tuleb armastajatele appi mikrofonimees, kelle juuresolekul määratakse kindlaks heli tugevus. Kui ka see on tehtud ja kõik muud ettevalmistused kontrollitud, hakkab filmikaamera töösse, suudlus fikseeritakse lindile ja paar võib puhata. Kuid mõni sekund kestnud toiming vajas tunde, võib-olla kogu tööpäeva ettevalmistusi, ja ometi publik arvab suudluse olevat sündinud ühe hetkega, spontaanselt.

Teatris läheb asi kiiremini. Õige, küllap siingi proovides tarvitatakse mitmesuguseid vahendeid ja katsetatakse asendeid, kuid etendusel ei saa tarvitada lokkijat, huultevärvijat ega muid abimehi. Suudlema peab spontaanselt, olgugi et asjaosalised seda võib-olla ei tahakski. Ja elamust tuleb korraldada ikka uuesti õhtu-õhtu järele.

Loetut — nähtut — kuuldu

Ei maksa arvata, et Ameerikas on palju lavastusi, mis lähemad menüüga aastaid vahet pidamata, nagu näiteks „Iiri roos“ või praegu „Tubakatee“. Ei, nende menüü on Ameerikagi oludes ameerikalik. Kuna aga Ameerikas on teatrid (välja arvatud ajutiselt töötava WPA omad) äriteatrid, siis nende juhatajaid huvitab esmajoones kassamenüü. Kaugelt suurem jagu lavastusi kukub hiilgavalt läbi. Ei ole palju keskmissi „succès“id, päris suuri menüüsid aga on väga vähe. Loomulikult püüab iga „producer“ võimalikult suure menüü poole ja teeb siis ka kõik, et seda ka saavutada. Üheks vahendiks on seejuures „tryout“, täh. lavastuse „äraproovimine“ mõnes väiksemas linnas.

Kui näidend — meie piirdume siinkohal sõnalavastusega — on etendamisküps, siis sõidab ettevõtja ühes loogu truppi, autori, näitejuhi, dekoratsioonidega jne. juba enne valitud linna, mille maitse teatri suhtes vastab umbes New Yorgi maitsele ja kus on juba enne valmis üüritud teater.

Sõnalavastuse „tryout“ kestab harilikult nädala. See on raske nädal, eriti ettevõtjale, kirjanikule ja näitejuhile, sageli ka näitlejaile. Kaheksateistkümneturnine tööpäev ei ole siis harulduseks. Töö areneb siis umbes järgmiselt:

Esmaspäev: Tähendatakse üles kõik publiku reageeringud (naer, aplaus keset mängu jne.) ja analüüsitakse. Autor, näitejuht ja „producer“ tõmbuvad tagasi vaiksesse hotellituppa. Tuba täitub üha enam sigari- ja sigaretisuitsuga, samal ajal aga tõmmatakse maha teksti nõrgad kohad, otsustatakse uute etteastete kohta, arvustatakse omavahel ettekannet. Autorile käiakse peale, et ta ruttaks paranduste tegemisele.

Teispäev: Jälgitakse ettekannet. Trupp kutsutakse pärast etendust kokku ja näitejuht ütleb näitlejaile selge sõnaga, mis tuleb muuta nende mängus. Üksikud etteasted võetakse läbi.

Kolmapäev: Kaks etendust. Ei ole aega muudatuste ettevõtmiseks.

Neljapäev: Autor on lõpetanud teksti uue redaktsiooni. Sellega tutvumiseks kutsutakse trupp kokku. Näitlejaile öeldakse, et nad järgmisel päeval peavad uut teksti peast teadma. Öhtul kantakse viimast korda ette „vana“ redaktsioon. Pärast etendust autor ja näitlejad ütlevad näitlejaile seda, mis nad hommikul unustasid ütlemata.

Reede: Kell 12 uue teksti proov, mis kestab hilispäraslõunani. Öhtul uue redaktsiooni esimene ettekannet. Näitlejad kutsutakse pärast etendust kokku ja juhitakse nende tähelepanu vigadele ning eksitustele.

Laupäev: Kaks etendust. Autor, näitejuht ja ettevõtja vaatavad pealt mõlemaid ettekandeid. Etenduste vahel lühike nõupidamine ja näitlejate instrueerimine. Pärast öhtust etendust autor, direktor ja näitejuht otsustavad, kas lavastus on küps New Yorgi jaoks või ei. Kui ei, siis järgneb samasugune nädal teises linnus.

Robert Ardrey kirjutab ühes „New York Times“i“ novembrinumbris väga amüüsantselt selle kohta, milles erineb — autori seisukohast — töö äriteatris tööst Groop Theatre'is, teatris, mis on teatava teatriniimete rühma omanduseks ja millel on kirjanduslikkugi auhannust.

Oletame, et teie olete näitekirjanik, kes on müünud käsikirja äriteatri-ettevõtjale. Sõs tuleb teil kokku puutuda ainult ühe inimesega, nimelt ettevõtja endaga. Aimult teie kahekesi veedate paar tundi, võib-olla ka paarsada tundi, teksti muutmisel, kärpimisel, selgemaks tegemisel. Kui algavad proovid, istute koos ettevõtjaga tühjas teatris ja aimult temaga teie ühendate asju — või tema teiega.

Kui teil aga on tegemist Grupiteatriga, on lugu hoopis teissugune. Kõigepealt võetakse teid nü-öelda „grupi“ ajutiseks liikmeks. Teil on nüisama vähe aimu teatri-tööst nagu läänerrinde sõduril sõjast. Aga igavõiks kisub teid igasse asjusse. Kui keegi trüpis lahutub oma abikaasast, peate teie olema kohtus tunnistajaks. Kui mõni teatri naisteeniija saab lapse, vaadake ette, et teid ei kuulutataks lapse isaks. Valgustaja on nähtavasti hulluks läinud — ta ujutab dikki kogu lava üle ningisuguse kurjalt punase valgusega. Kuna sünn ei ole olemas ettevõtjat kui nüisugust, te tormate appi karjades näitejuhi juure. See ütleb: „Kõnelge valgustajaga!“ Nüisüis lähete valgustajaga tülli. Hea, kui asi ei arene poksvõitluseks.

Üks näitleja leiab, et see või teine koht ta tekstis ei ole hea. Kas sellest teatub teile tagasihoidlikult ja viisakalt ettevõtja? Ei. Keset proovi näitleja, kes on praegu lugenud selle lause, peatub ja vaatab ringi: „Kus on autor? Ardrey, see replik haiseb!“

Teil tuleb tegelda majandusliku külje juhatajaga, kes on mures lavastuse eelarve pärast. Teil tuleb tegelda reklaamšefiga, kes küsib, mis ta peab kirjutama. Teil tuleb võidelda dekoraaatoriga, kes tahab anda ainult paar ruutmeetrit ruumi stseeni jaoks, kus tuleb äärmiselt elavalt tegutseda tosinale näitlejal. Süis tuleb muusikamees ja teatab teile: „Juba paar tundi istun ma sünn, ilma et mul midagi öelda oleks! Mis ma pean sellest mõtlema?“ Ja nüisüis pärast magamaminekut — kui te üldse magama lähete — te võikvete rahutult süngis mõteldes, mis küll peaks muusikamees mõtlema selle kohta, et tal ei ole midagi öelda...

Aga ärge arvake, et sünn valitseb mingi kaos. Ei, igavõiks süiski teab, mis ta tahab ja mis ta teeb. Asi seisab aimult selles, et äriteatris te olete lihtsalt pealtvaataja, Grupiteatris aga „seestvaataja“. Kui te seejuures kõõritate, on see teie süü. Aga teil on võimalus avaldada ka omi soove — ja mõndki neist arvestatakse. Äriteatri-ettevõtja ei arvesta ühtki teie soovi.

Kui vana on Shakespeare'i Julia? (Romeo partner muidugi.) Tallinna Töölisteatri lavalt kuulsime omal ajal — seitseteist aastat. Aga see oli Särevi Julia, mitte Shakespeare'i oma. Suur inglane annab talle kõigest neliteist aastat. Meil ei hakka keegi Säreviga protsessina kolme aasta juurelisamise pärast, sest niigi on Julia meie silmis vägagi noor armastaja. Oleme täiel määral nõus Särevi „võltsinguga“.

Aga igal maal on näitejuhte, näitlejaid ja üldse teatrimehi, kes mitte ainult ei näe pühaduse teotust Shakespeare'i teksti vähimaski muutuses, vaid kes nõuavad sedagi, et näitleja olgu samavanune näidendi tegelasega, keda tal tuleb kehastada. Nad ütlevad: „Julia on Shakespeare'il neljateistkümneaastane, tähendab seda osa peab mängima neljateistkümneaastane.“

Ei ole teada, kas maailmas on palju näitlejattare, kes Juliat on mänginud neljateistkümneaastast. Aga vähemalt Patricia Collinge on selle elamuse osaliseks saanud ja jutustab sellest suurepärase huumoriga. Patricia Collinge on Ameerika tuntumaid näitlejaid. Ta on iri päritolu. Nüüd anname sõna talle endale:

See oli siis, kui elasim Dublinis. Tol ajal kuulus iga Dublini elanik mingisugusesse Shakespeare'i-ringi ega olnud minagi sen suhtes erand. Käisime kord nädalas koos ju lugemes valjusti Shakespeare'i näidendeid, vahete-vahel aga korraldasime poolavalikke esinemisi. Mina olin Rathminesi-nimelise ringi liige, mida juhtis — kui end nü tohib väljendada — kaunis ekstsentriline daam, kes oli kord olnud laval. Ja ühel päeval ta ütles, et tema arvates minu olen ideaalne Julia. See arvamus leidis minus väga head vastukaja, sest neljateistkümneaastasena ma olin endas väga kindel. Kui too daam oleks minult küsinud, kas ma ei tahaks lisapalana mängida leedi Macbethit, ma oleksin kindlasti vastanud: „Aga muidugi!“

Minu omaksed arvasid, et oleks tore, kui ma mängiks Juliat, välja arvatud ainult tädi Lizzie, kes oli veendunud, et teatrist ei või tulla midagi head. Aga mu ema ütles, et ma ei esinegi teatrilaval, vaid ainult raekoja saali poodiumil ja et ma mängin ilma grimmita. Ja lõppeks see olevat Shakespeare, Shakespeare'il aga ei olevat midagi ühist teatriga.

Mul ei tulnud mängida Julia kogu osa. Too ekstsentriline daam tahtis ise mängida anme, ja nimelt aiastseenis, ega vajanud öieti mingit Juliat. Mina olin hoolega harjutanud mürgijoomise stseeni ja see meeldis mulle palju rohkem kui aiastseen, aga daam ütles, et ma selleks ei ole veel küllalt küps.

Ma ei olnud küps aiastseeniks, aga see ei eksitanud toda daami. Ta vajas kedagi, kes võiks talle anda mürgusõnu; mida vähem aga Julia tal teel ees oleks, seda parem. See oli tore idee, aga selle teostamine ei läinud just libedasti. Kõige enam süüdi selles olin mina.

Kuna ma olin kõigest neljateistkümneaastane ega teadnud kuigi palju Juliat või millestki muust, oli mu otsus kindel. Kui ma ei võinud mängida mürgijoomise stseeni ja suurepäraselt minestada, siis ma tahtsin vähemalt saada kostüümi.

Daam ütles, et ükski tegelane ei esine kostüümis, ja kui mina seda teeksin, ma ainult langeksin õhkkonnast välja. Mina vastasin, et ei ole viga midagi. Tahtsin saada pika kleidi ja pärlidega tikitud peakatte. Vastasel korral ühvardusin üldse mitte esineda. Nüüsis mu omaksed astusid kokku ja hakkasid minu kallal midagi kujundama. Mulle riputati kõiksugu asju külge ja pomiseti seejuures midagi, aga mina seda ei kuulnud. Olin oma kujutluses Julia ja see valmistas mulle palju lõbu.

Tuli ettekandeõhtu. Daam, kes ise tahtis mängida anme, oli mind hoolega õpetanud — kuidas seista tagalaval ja kogu aeg üksisilmi vahtida teda. Pealeselle ta andis mulle niipalju „tegevust“ kui tal ammuöödanud aegadest meeles oli, ja seda oli enam kui tarvis. Mäletan, kuidas me kahekesi pikemat aega tegime midagi peitemängu tuolist. Ja kui ma pärast ei vahtinud üksisilmi anme, ma jooksin palju ringi. Süüsinna, edasi-tagasi. See kõik oli väga erutav.

Amm mängis nagu hullunu, aga publik ei teinud temast väljagi. Tol õhtul jälgiti Dublini raekoja saalis ainult mind. Iga minu üleminek võeti vastu äreva pominaga, iga minu žest näis saalile midagi kõnelevat. Peale minu ei näinud kedagi laval olevat. Küll see oli tore!

Pärast ettekande lõppu ma ootasin omaste õnnesoove. Neid ei tulnud. Üllatavalt ruttu ma olin kodus ja süngis, ilma et oleksin aru saanud, milles asi seisis.

Mu armastusrikkail omaksel oli küll teada, et ma olen täpselt „ehtsa“ Julia vanune, aga nad olid kahe silma vahele jätnud, et ma neljateistkümneaastasena olin ka kaunis saamatu oma liigutuses ja pooses. Niisiis tuli välja, et ma olen kogu aia-

stseeni mänginud kõht ilusasti punnis ees. Seetõttu aiastseen kaotas muidugi palju oma ilulõhnast.

Võttis palju aega enne kui mu omaksed sellest üle said. Daami aga, kes mängis amne, ma ei näinud kunagi enam. Ma ei tea, mis temast sai. Aga mis sai Shakespeare'i-ringest, seda ma tean küll. Viimaks kõik ringid tulid kokku, et korraldada massilist Shakespeare'i teoste lugemist. Kahjuks mees, kes pidas avakõne, kaldus poliitikasse. Ta küsis nimelt muuseas, kas Shakespeare ei olnud inglane. Seepeale kõik Dublini Shakespeare'i-ringid läksid laiali, et mitte kunagi enam kokku tulla.

+

Kui kuulus itaalia tragööd Ermete Zacconi oli alles vaene rändnäitleja, kes matkas jalgsi paigast paika, et võida mängida oma lemmikosi, iseäranis Romeod, ta ühel päeval kohtas maanteel töövoorimeest, kes talle otsa vaatas ja siis küsis: „Kas sinu oledki Romeo?“

„Olen küll,“ vastas väsinud jalakäija. „Noh, siis istu peale, et Julia võiks sind kiiremini kallistada.“

+

Inglise teatri asjaarmastajate liidu, British Drama League'i, hääle kandjas „Drama“, mis on nüüd muutunud „War-Time (sõjaaegseks) Drama'ks“, võetakse juhtkirjas sõna inglise teatri seisukorra kohta. See seisukord ei ole kuigi rõõmustav. Londonis töötab küll kolmekümnest teatrist kaksikümmend, aga rahvast käib teatris vähe. Suurimaks takistuseks on alatine pimendamine. Repertuaaris on peagu eranditult revüüid ja üldse väga kergekaalulised palad. Mis ime, küsib juhtkirjanik, kui Briti ringhäälingki ei oska palju muud pakkuda kui „Pesu kuivatamist Siegfried-liinil“.

Asjaarmastajadki on suurelt jaolt tagasi tõmbunud. On teatriühinguid, kes vähemalt loevad näidendeid, on aga palju neidki, kes ei tee midagi, vaid ootavad paremaid aegu. Lavastatakse ja mängitakse vähe. Provintsis on seisukord süiski parem kui Londonis, aga sealgi pakutakse peaaesjaltselt kergemat ja väga kergemat repertuaari. Nüüsi, kurdab juhtkirjanik, võib draamatraditsioon kergesti kaduma minna.

Juhtkirjanik kutsub draamaliiga liikmeid üles külastama kutselisi teatreid ja elustama asjaarmastajate ühingu tegevust.

Sõdureile korraldatakse Inglismaal nüüd järjekindlalt kontserte ja varietee-ettekandeid. Tulevikus loodetakse korraldada ka sõnalavastusetendusi.

Sajaprotsendiliselt normaalselt töötab teater sõjapidajaist riigest praegu ainult Saksamaal.

+

Asja avati Berliinis alaline lasteteater, nagu neid Nõukogude Liidus on juba terve rida. Teatri repertuaaris on saksa ja põhjamaade muinasjutte ja muinaslugusid, mis kõik kantakse ette või kavatsatakse ette kanda uusis dramatiseeringuis, kuna seniseil ei ole kuigi suurt kunstilist väärtust. Seni on läinud „Lumivalgeke“, „Vahva rätspeake“ ja „Okasroosike“. Lapsed on väga väimustatud oma teatrist.

+

Itaalia tuntud näitlejal Dondinil juhtus kord, kui ta esines komöödias, õnnetus: ta ilmus liig vara lavale. Alles kaasmängijate kohkunud pilkudest ta taipas, et ta oli eksinud. Aga löögivalminna nagu ikka ta küsis väärilt keset etteastet, mis ei puutunud sugugi temasse: „Kas ma ehk eksitan? Oo, pahun vabandust, ma tulen hiljem tagasi!“ Ütles nii ja kadus marulise aplausi saatel kulisside taha.

+

Üks silmapaistvaimaid daani näitekirjanikke, kelle teosed viimastel teatrihooaegadel on saanud suure menu osaliseks skandinaavia lavadel, on E j n a r H o v a l t.

Ejnar Hovalt'i lavatööd on elulähedane, kuigi see ei käsitle käesoleva ajastu probleeme, vaid autor on võtnud endale ülesandeks kujutada tavalisi inimesi nende igapäevaste omaduste ja moraalmõistetega, milledest püütakse mõnikord tõusta jõudumööda ka kõrgemale.

Nimetatud autori üks ilmekaimaid ja seni menukaimaid näidendeid on komöödia „Ootan last“, mis mõõdunud teatrihooajal Kopenhaageni ja Oslo lavadel pidas vastu ligi paarsada etendust ja käesoleval hooajal läheb sama eduga Stokholmi Vasa-teatris. Eesti teatrist on nimetatud näidendi võtnud oma repertuaari Pärnu „Erdla“ ja Tartu „Vanemuine“.

Näidendi peategelasiks on kaks neidu, kes püüeldes vaimse iseseisvuse ja rippumatus poole oma nooruslujuses tahavad maksma panna samu põhimõtteid ka meeste, looduse poolt määratud vallutajate ja valitsejate, suhtes. Tegevuse pinevuse moodustab noorte neidude eksimus konventsionaalse moraali vastu, ja lahendus osutab, et inimene, eriti veel noor inimene, jaksab olla sõltumatu kõigist kammitsaist ja kütkeist ning jääda õnnelikuks oma sõltumatuses vaid siis, kui tema hinges leidub tõesti ürgset vabadustungi ja kui teda ümbritsev väline olukord võimaldab sellel areneda, põhjustamata kokkupõrkeid. Kui aga kõrged mõtted vaimsest rippumatuses kõigis eluavaldusis on istutatud hinge vaid kunstlikult ja need ilmnevad ainult näilises trotsis ümbritseva ühiskonna kombul- ja kõlblusnõudeile, siis ei suudeta katsumishetkel jääda vabaks, vaid leitakse õne alistumises just sellele, mis hüljati vaprustuhinas.

2.

Kümne aasta eest, 1929. a., asutati Oslos ühingu Folketeaterforeningen, kelle ülesandeks oli rahvahulkade teatrihuvide suurendamine, teatrietenduste külastamise võimaldamine odava hinnaga ja teatrite tegevuse toetamine. Ühingu sihid määrati Rootsi vastava ühingu Skådebanan eeskujul järgmiselt:

„Ühingu eesmärgiks on hea kunsti harrastamise arendamine ja kunsti vahendamine ning kättesaadavaks tegemine laiadele rahvahulkadele, eeskätt töölisi silmas pidades.

Selle eesmärgi taotlemiseks:

- 1) asutatakse sellesihilisi ühinguid,
- 2) püütakse sõlmida lepinguid teatrite ja muude kunstiasutustega liikmeile võimalikult suure hinnaalanduse saamiseks,
- 3) toetatakse ringreisitruppe ja sõlmitakse nendega kokkuleppeid,
- 4) korraldatakse loenguid, levitatakse trükitooteid hea kunsti harrastamise arendamiseks ja kindlustamiseks.“

Ühingule panid aluse mõned töölisorganisatsioonid ja muud ühingud, kes kohustusid maksma igalt üksikliikmelt 10 ööri sisseastumise maksu ja pealeselle määratud aastamaksu. Nende organisatsioonide liikmeile võimaldati siis võtta liikmekaart, mis maksis ainult 50 ööri aastas, ja liikmekaardi omanik oli õigustatud ostma 3 piletit igale ühingu kaudu korraldatud teatrietendusele või muule kunstiiiritusele 50-protsendise hinnaalandusega.

Esimesel aastal oli ühingu üksikliikmete arv umb. 9000, kellele müüdi aasta kestes 10.691 liikmekaarti.

Kümne aastaga on ühing vahendanud 300.000 teatripiletit, esmajoones Rahvusteatri. Ühing tellib teatreilt sobivaid lavastusi, millede menu on olnud alati tähelepanuväärne.

Ühingu asutamisel oli eriti aktiivne Rahvateatri aktsiaühing, kes oli varem püüdnud asutada oma teatri, kuid kes jäi lõppeks peatuma teatri populariseerimisel sel kombel. Küll aga on aktsiaühingul koos linnaomavalitsusega Uue turu ääres oma pilvelõhkujaga — 12-kordne määratu maja, mida üüritakse välja üridele ja töölisorganisatsioonidele. Maja läks maksma 9.310.000 krooni.

Nii Rootsi kui ka Norra vastavalt ühinguil on suuri teeneid teatrikultuuri ja üldse kunstikultuuri viimises rahvahulkadesse.

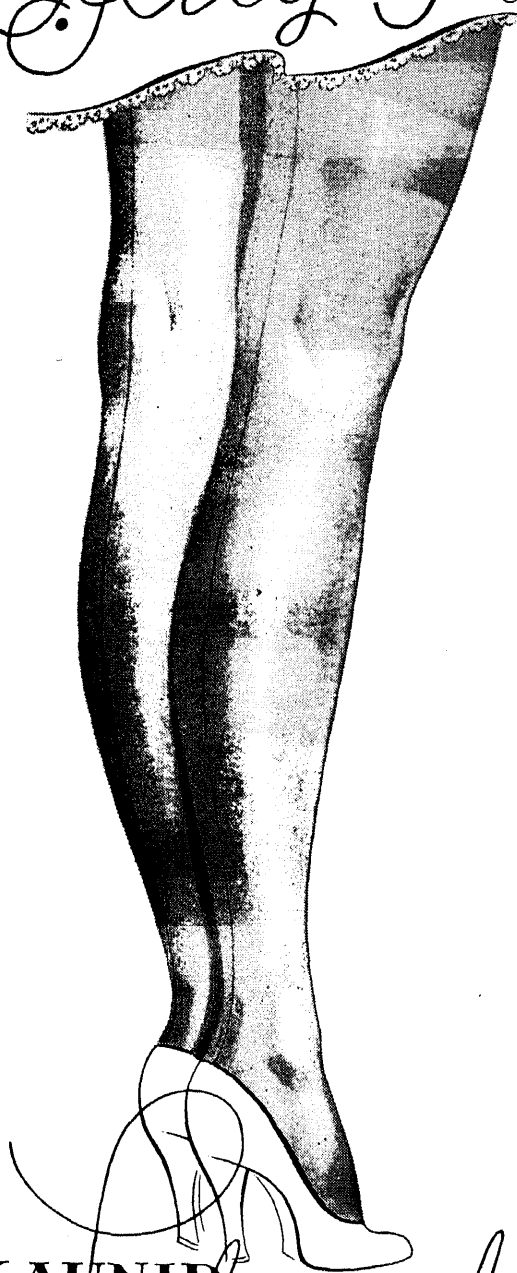
Toimetuselt

„TEATRI“ järgmine number ilmub 20. jaanuaril 1940. a. Kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata toimetusele hiljemalt 8. jaanuariks 1940. a.

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, W. Mettus, P. Põldroos, L. Soonpää
 VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Paul Olak
 Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august ● VI aastakäik
 Toimetuse aadress: Tallinn, Vabadusväljak 7—3 Tellimisi võtavad vastu kõik postiautused (arve nr. 434) ja teatribürood ● Üksiknumber 40 senti,
 „EKA“ maja ● Telefon 479-40 ● Postkast 357 aastakäik kr. 3.—, välismaale kr. 4.—
 Tegevtoimetaja kõnetunnid samas iga päev 10—1

Lilgas A/S

KAUNID

Siidsukad

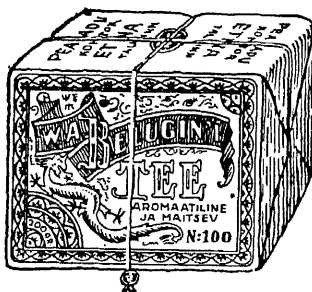
Telefonid: restoran 449-95
kohvik 432-61

Külastage
restoran-öölokaali

O.K.

kohvik

Tallinn, Suur-Karja 18

V. A. BELUGIN'i
TEE

VALITUD SORDID!
AROMAATILINE LÖHN JA MAITSE!

TALLINN, AIA TÄN. 10,
TELEFON 442-18

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustega „TEATRIT“

Reserveeritud

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

Tallinna Mehaaniline

ASUT. 1910. a. **Kudumisvabrik**

ALATI LAOST SAADAVAL:

MASINA-
ELEVAATORI-
TRANSPORT-

RIHMAD
SURVEVOOLIKUD

Tallinn, Deereni 29, tel 459-39

Diljandi likööri- ja veinitehaste

Olü. „ALKO“

veinid

vaßuveinid

napsid

liköörid

konjakid

*tagavad oma headuse poolest
kõige nõudlikuma tarvitaja
raßulolu*

*Uudissordina soovitame kon-
jakit „KALEV“*

Esindus ja ladu:

A.s.

Kaubamaja **„ESTIKA“**

*Tallinn, S.-Karja 20/12,
telefon 447-65*

Triikpesu- fööstus

*valmistab meeste pesu tellimise
peale, nagu:*

päevasärke

frakisärke

kraesid

veste

pidžaamasid

**supelmant-
leid jne.**

diplomeeritud meistri

L. Krupkin'i

jußatusel

Tallinn, Sauna 8, telefon 459-59

K/M. JOH. TOPS

TALLINN, VÄIKE-KARJA 5. TELEFON 444-74

**Paberikaubad
Kirjutustarbed**

IGAL ARVUL

IGAL ARVUL

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehases ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

Nõudke meie:

konjakit

likööri ja

napse

„EMLO“

Tallinn, Aia 10

Telefon 431-08

Elektrokeemiatööstus

„Urania“

valmistab tuntud headuses

elektritaskulambi ja
raadio anoodpatareisid
ja isoleeritud elektri-
juhtmeid

tugevale ja nõrgale voolule,
vastavalt V. D. E. normidele

Tööstus:

Tallinn, Aiavilja 3, tel. 303-40

KOHVIBAAR
KONDIITRIÄRI

«KULTAS»

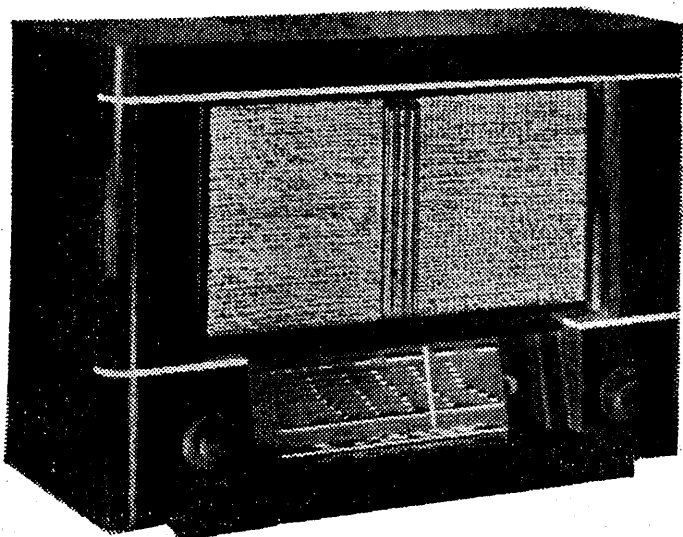
Tallinn, Kuninga tn. 6

Soovitab pühiks
suures valikus igasugu
kondiitrisaadusi, pipra-
kooke, meekooke, kúp-
siseid, ine. ine.

Kvaliteet kohvi!

Tallinn, Kuninga tn. 6

Tänavused raadiotippsaavutused asuvad

PHILIPS

Olümpia

sarjas

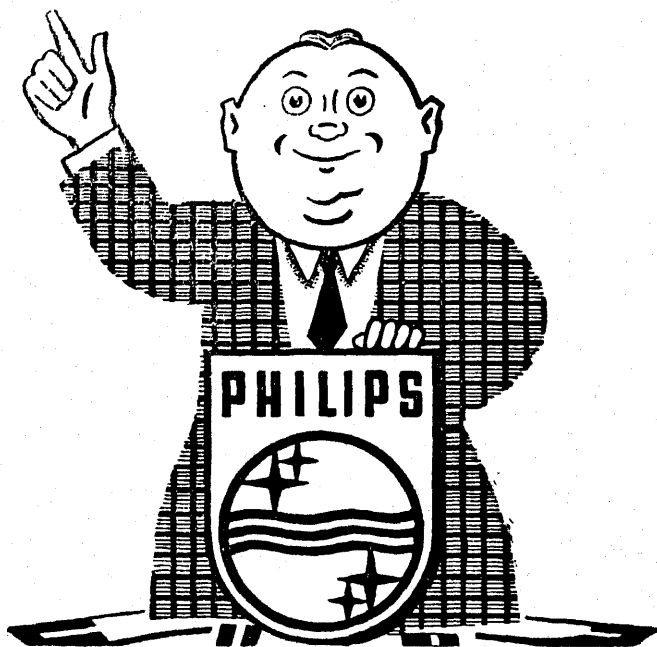
PHILIPS OLÜMPIA II

Tähelepanuvääriv raadioaparaat maailmaturul kõigi viimistlustega, mis soodustavad laitmatut raadiovastuvõttu.

Loomulik, puhas ja kristalliselge ülekanne – garanteeritud maailmakuulsate PHILIPS „Mini-watt“ raadiolampide ja erakordselt väljaarendatud valjuhääldaja tõttu.

Tunnustatud erakordne selektiivsus, mis omane juba aastaid PHILIPS raadioaparaatidel ja lubab nõelateravat saatejaamade eraldamist, on veelgi viimistletud.

Ulatuslikum lühilainete vastuvõtt. Juba 13 meetrist alates lühilained pakuvad tervelt 24 tundi järjest lühilainesaatjate eeskavasid aasta ümberringi.

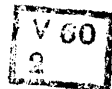
PHILIPS

MAAILMAS TÄHISTAB PHILIPS EMBLEEM RAADIO TIPPSAAVUTUSI

Soliidne konstruktioon ja silmapaistvalt nägus välimus teevad Olümpia II tõeliseks ohteks igale kodule.

Hind ainult Kr. 245.-
Universaal Kr. 255.-

A-S., „TEKLA“

RIIDEKAUPLUSED

Tallinn, S.-Karja 13

Tallinn, Pärnu 6

Tallinn, Estonia pst. 11

Haapsalu, Ešte idn. 2

Mustvee, Tartu nr. 15

Peiseri, Kaubarida 6/7

Rakvere, Turuplats nr. 3

Viljandi, Tartu nr. 6-a

Kuressaare, Kauba nr. 2

Narva, Peetri plats 2

Pärnu, Laidoneri nr. 6

Valga, Kesk 14

Võru, Tartu 11

**Jälgige väljapanekuid meie kaup-
luste vaateakendel!**

Teatrisõbrad esitavad etteandeid teha ettevõtteid, kes teevad oma kuulustega „TEATRIT“

Tall. E. Kirj.-Üh. tr., Pilt 2. 1939